

LUNDS
UNIVERSITET

Välfärd utan krav på motprestationer

-basinkomstens historiska rötter och tillämpningar i tre idéströmningar

Helena Eltén

EKKK31

Kandidatuppsats, 15 hp

Juni 2016

Handledare: Tobias Karlsson

Examinator: Benny Carlson

Ekonomisk-historiska institutionen

1	Inledning.....	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Syfte och forskningsfrågor	5
1.3	Avgränsningar och upplägg	5
2	Definition och beskrivning.	7
3	Historisk översikt	9
3.1	Jordbruk, Industri och robotisering.....	9
3.2	Välfärdsstatens framväxt	10
3.3	Arbetslinjens historiska bakgrund och betydelse.....	13
4	Idéhistorisk översikt och faktiska exempel	16
4.1	Socialliberalism och basinkomst.	16
4.2	Nyliberalism och negativ inkomstskatt.....	20
4.3	Socialism och kooperativ med en enda inkomst.....	24
5	Slutsatser	28
5.1	Resultat.....	28
5.2	Avslutande diskussion	32
6	Sammanfattning	35
7	Källor.....	37

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Runt om i världen märks ett ökat intresse för basinkomst och liknande välfärdsförmåner som inte är kopplade till krav på motprestationer. Intresset syns också i svensk media och antalet artiklar om basinkomst har ökat kraftigt de senaste åren. Tabellen nedan visar hur ofta ordet *basinkomst* används i svensk press mellan 1993 och maj 2016.¹ Debatten verkar eskalera kraftigt från 2012 och framåt. Men vad beror denna ökning på? Är basinkomst ett nytt fenomen inom den ekonomiska politiken, eller kanske ett nytt begrepp som beskriver en äldre eller nyare idé? Visar det ökade antalet artiklar endast på ökat intresse eller rapporteras det även från verkliga projekt?

Det är inte bara svensk press som rapporterar om ökat intresse för basinkomst. Idén diskuteras på flera platser i världen, och intresset verkar framförallt öka i Europa. I Finland och i Nederländerna planeras basinkomstprojekt starta 2017² och den 5 juni 2016 hålls folkomröstning om en villkorlös basinkomst för samtliga medborgare i Schweiz.³

Intresset för basinkomst har alltså ökat markant på kort tid och diskuteras även flitigt i olika politiska forum på sociala medier. Basic Income Earth Network (BIEN) samlar sympatisörer världen över och på deras webbsida kan organisationer och privatpersoner hämta och byta information. Idén om basinkomst stöds av personer och organisationer från flera politiska håll och framförallt ökar intresset i Europa. Den svenska webbsidan basinkomst.nu samlar intresserade i Sverige och på flera platser i landet anordnas politiska paneldebatter, studiecirkel och seminarier. Samtidigt finns det lite intresse för basinkomst hos regeringen och riksdagspartierna i Sverige. Regeringen analysgrupp *Arbetet i framtiden* har visserligen gett ekonomen Klas Eklund i uppdrag att undersöka möjligheterna med basinkomst, men Eklund avfärdar idén med att det skulle bli för dyrt och regeringen driver inte frågan.⁴ Piratpartiets Christian Engström har då gett ett motförslag som går ut på en effektivisering av

¹ [mediarkivet](http://mediarkivet.se)

² <http://www.svd.se/finlands-forsok-med-basinkomst-kan-bli-forebild>,
<http://www.theguardian.com/world/2015/dec/26/dutch-city-utrecht-basic-income-uk-greens>

³ <http://tidningsnyre.se/2016/nummer-65/5-juni-rostar-schweiz-om-ovillkorad-basinkomst/>

⁴ <https://dub122.mail.live.com/mail/ViewOfficePreview.aspx?messageid=mg31YVuOUa5hG9a9idZ18lnA2&folderid=flinbox&attindex=0&cp=-1&attdepth=0&n=39523914>

det nuvarande välfärdssystemet och lagt fram ett förslag på budget om ca 100 000 svenska kronor per person och år, mot ca 110 000 kronor i försörjningsstöd inom det nuvarande välfärdssystemet.⁵ De relativt etablerade partier som är för basinkomst i Sverige idag är Piratpartiet, Feministiskt Initiativ och i någon mån Miljöpartiet. Dessa tre partier har gemensamt att de är relativt unga partier som inte riktigt passar in på höger-vänsterskalan i den ekonomiska politiken. Enstaka medlemmar av moderaterna, centerpartiet och liberalerna såväl som av socialdemokraterna och vänsterpartiet är positiva till basinkomst, men partierna som organisationer ställer sig inte bakom idén.

Idén om basinkomst är i dess allra enklaste mening idén om att *erhålla inkomst utan arbete*. Vem som ska innefattas av en sådan inkomst, hur hög den ska vara och hur utbetalningarna ska fungera i praktiken skiljer sig mellan förespråkarna men gemensamt för alla verkar vara att det handlar om reda pengar att fritt disponera över, inte exempelvis pengar specifikt till bostadshyra, matkuponger eller bussbiljetter.⁶ Begreppen ”medborgarlön” och ”negativ inkomstskatt” figurerar ofta som synonymer till basinkomst i pressen. Medborgarlön är ett äldre ord för basinkomst, och används inte lika frekvent längre eftersom ordet ”lön” är nära förknippat med ”arbete”. ”Negativ inkomstskatt” används oftare av debattörer från högersidan i politiken, medan ”basinkomst” oftare används av mitten- och vänstersidan i politiken. Det verkar också som att basinkomst, oavsett om den kallas för basinkomst, medborgarlön eller negativ inkomstskatt, är en välfärdsidé som en del menar kan lösa en rad problem i samhället. Det hävdas att basinkomst kan vara ett sätt att effektivisera välfärden i samhället och motverka det utanförskap för följer arbetslöshet samtidigt som den förväntas främja innovationer och tillväxt.⁷ Standings bok *Prekariatet* från 2013 har lyft frågan för en bredare publik, och varnar för faror som tilltagande högerextremism i samband med en växande prekär klass i Europa. Lösningen, menar Standing, är basinkomst.

Att välfärden står inför utmaningar i vår samtid håller de flesta med om, och flera europeiska regeringar prioriterar jobbskaparfrågan för att få bukt på ökande inkomstskillnader och utanförskap. Ändå är 400 000 personer inskrivna som arbetslösa på arbetsförmedlingen i Sverige i april 2016.⁸ Samtidigt finns det endast 140 000 lediga jobb.⁹ Många av de jobb som finns att söka, är deltidsanställningar och timvikariat och det vittnas om ökad otrygghet på arbetsmarknaden. Framförallt unga vuxna och nyanlända verkar ha svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och skaffa sig en trygg anställning. I mars 2016 publicerade Statistiska Centralbyrån en artikel som också visar att fattigdom går i arv i Sverige.¹⁰

Samtidigt som många människor har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden, jobbar de som har fasta jobb allt mer och jobbrelaterad ohälsa ökar i Sverige. Industriproduktionen byts ut mot tjänstesektorn och teknisk utveckling och globalisering har lett till att många traditionella jobb byts ut mot mjukvara och robotar eller flyttar utomlands till låglöneländer. Svenskägda företag gör stora vinster men skapar för den delen inte fler jobb i Sverige. Förespråkare för basinkomst menar att en möjlig lösning på detta dilemma om arbetets nödvändighet i ett samhälle med få arbeten skulle kunna vara att vi delar på jobben genom förkortad arbetstid. En annan, kanske i kombination

⁵<https://christianengstrom.wordpress.com/2016/03/04/sammanfattning-ett-konkret-genomraknat-forslag-till-basinkomst/>

⁶ Van Parijs 2004 s.1

⁷ Udovic 2015 s.10-13

⁸ <http://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Arbetsloshet/>

⁹ <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssokande/Lediga-jobb.html>

¹⁰ <http://www.scb.se/sv /Hitta-statistik/Artiklar/Gar-fattigdom-i-arv/>

med den förra, kan vara att införa nationell basinkomst. I Världsbankens rapport för 2016 föreslås till exempel en arbetstidsförkortning till fyra timmar per dag i kombination med basinkomst.¹¹

Ändå verkar idén om basinkomst enligt flera svenska artiklar väcka motstånd och i några fall till och med anstöt. I januari 2016 skriver till exempel skattejournalisten Tobias Wikström i Dagens Industri att ”det är stötande att betala människor för att inte arbeta” och att medborgarlön kommer att urholka välfärden. Wikström är inte ensam om sin misstänksamhet mot basinkomst och för att förstå motståndet mot inkomst utan motkrav bör vi titta på hur försörjning traditionellt sett är knuten till arbete. Wikström argumenterar för en viktig sak i sin ledare, nämligen att idén om medborgarlön har lanserats för sent eftersom det är problematiskt att stöpa om det svenska välfärdssystemet som byggts upp under decennier. För 50-60 år sedan, menar han, spelade staten en mindre roll i ekonomin än vad den gör idag, ”arbetslinjen var så självklar att ordet inte ens fanns och de flesta människor hade minnet av fattigdom i ryggmärgen.”

Debatten om basinkomst tilltar och det finns alltså de som är för och de som är emot idéer om inkomst utan motkrav. Men var kommer idéer om en välfärd utan motprestationer ifrån? Hur skiljer sig ursprungsidéerna från innebörden av basinkomst idag? Har basinkomst prövats i verkligheten och i vilken utsträckning har i så fall dessa projekt lyckats uppnå de avsedda effekterna av basinkomst?

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna uppsats är att undersöka idéer om inkomst utan krav på motprestationer ur såväl ett politiskt idéhistoriskt som ett ekonomisk-historiskt perspektiv. Jag kommer att undersöka basinkomst ur olika politiska och ekonomiska vinklar och exemplifiera några genomförda och pågående basinkomstprojekt. Jag kommer även diskutera projektens effekter. Uppsatsen avser besvara tre frågeställningar.

1. *Hur har idéer om inkomst utan motkrav växt fram och hur har de utvecklats inom politiska traditioner och i skilda ekonomisk-historiska sammanhang över tid, samt hur förhåller sig den definition av ”basinkomst” som används idag till idéns rötter?*
2. *Hur har idéer om basinkomst tillämpats i praktiken inom olika politiska traditioner och i olika ekonomisk-historiska sammanhang?*
3. *Vilka är de avsedda effekterna av basinkomst och i vilken omfattning har de effekterna uppnåtts i olika praktiska exempel?*

1.3 Avgränsningar och upplägg

Av totalt alla basinkomstprojekt som genomförts eller fortfarande pågår runtom i världen existerar de flesta i länder utan fungerande välfärdsstat, ofta där fattigdomen är så djupgående utbredd att endast ett litet ekonomiskt bidrag gör stor skillnad. Analyserna av dessa projekt är intressanta men eftersom denna uppsats i huvudsak handlar om var idéer om basinkomst kommer ifrån, har jag valt att primärt koncentrera mig på projekt som baseras på idéer om hur en fungerande välfärdsstat bör utformas. Av denna anledning är endast ett av åtta exempel geografiskt placerat på södra delen av jordklotet, utanför den västerländska ekonomins gemenskap. Jag kommer heller inte i vidare utsträckning behandla nationella planekonomiska lösningar, eftersom dessa förutsätter en typ av ekonomi som inte dominerat delar av världen där basinkomst främst diskuteras. Jag kommer istället att koncentrera mig på

¹¹ <https://www.theguardian.com/technology/2016/jan/15/world-bank-income-inequality-report-silicon-valley/>

socialistiska idéer och hur de förhåller sig till eventuella ekonomiska lösningar utan motkrav i väst. Av utrymmesskäl kommer jag inte heller undersöka den typ av sidoinkomst i lokal valuta som finns till exempel på Cuba. Frågor om denna typ av inkomst tangerar stora frågor inom dels penning- och valutapolitik, dels humanekologi och blir därför svår att passa in i denna uppsats som främst är tänkt som en ekonom-historisk uppsats med idéhistoriska inslag.

Följande kapitel kommer att ägnas åt en beskrivning av begreppet basinkomst, och hur basinkomst vanligtvis definieras i vår samtid. I kapitel 3 kommer jag undersöka de grundläggande dragen i mänsklighetens försörjningshistoria, välfärdsstatens framväxt samt hur arbetslinjen fungerar. Avsikten med det tredje kapitlet är att ge en bild av det sammanhang i vilket idéer om basinkomst har utvecklats. Idéer om inkomst utan motkrav har utvecklats som ett alternativ till dominerande idéer om att välfärdsmåner bör byggas på motprestationer i form av arbete och att det är statens uppgift att skapa jobb och hålla medborgare i arbete. Denna bakgrundsbild hjälper också till att förstå motståndet mot basinkomst i vår samtid. I kapitel 4 vill jag utreda var idén om basinkomst har sitt ursprung och hur idén har utvecklats över tid. Jag kommer att utgå från tre ideologier som alla haft stor påverkan på den moderna samhällsekonomin utformande och framväxt; socialliberalism, nyliberalism och socialism. I varje delkapitel kommer jag ge exempel på ekonomiska lösningar som kallas eller liknar basinkomst som också har kopplingar till något av de tre idésystemen och de ekonomiska teorier som hör därtill. Jag kommer genomgående föra diskussion kring om de avsedda effekterna av basinkomst har uppnåtts. Uppsatsen avslutas med resultat och avslutande diskussion samt en sammanfattning.

2 Definition och beskrivning

Den idag vanligaste definitionen av begreppet basinkomst, är att basinkomst är en garanterad, villkorslös inkomst till alla individer. Basinkomsten är inte knuten till arbete, utan till medborgarskap och för att kallas basinkomst måste tre grundläggande krav tillgodoses:

1. Garanterad.
2. Villkorslös.
3. Individuell.¹²

Det finns flera tidsbegränsade projekt och permanenta lösningar som kallas basinkomst över hela världen. Det finns också många utredningar för och planer på att införa medborgerlig inkomst utan motkrav på flera platser. En del av dessa varianter kallas för ”basinkomst”, en del för ”negativ inkomstskatt” och ytterligare några för ”medborgarlön”. Det finns också andra typer av samhällsåtgärder som har flera likheter med basinkomst, till exempel det allmänna barnbidraget i Sverige.¹³ Ytterligare ett exempel på basinkomstliknande projekt riktat mot barn är *Bolsa Familia* i Brasilien som riktar sig till fattiga familjer där syftet bland annat är utbildning även för fattiga barn. Här är dock basinkomsten villkorad och erhålls endast om barnen går i skolan.¹⁴

I andra länder kallas de olika varianterna av basinkomst till exempel för ”Bürgergeld”, ”guaranteed minimum income”, ”allocation universelle”, ”renta básica” och ”perustulo”. Idéerna om basinkomst liknar varandra i olika länder men skiljer sig också åt på vissa punkter. I Finland ska det till exempel införas en basinkomst på prov under 2017, men det är ännu inte bestämt om den ska vara villkorad eller inte. Nivån är heller inte ännu fastställd.¹⁵ I den här uppsatsen kommer jag i huvudsak att använda mig av begreppen ”basinkomst” och ”negativ inkomstskatt”, inte av begreppet ”medborgarlön”. Detta beror på att ordet ”lön” är semantiskt nära förknippat med ordet ”arbete” och därför lätt kan ge en missvisande bild av vad basinkomst innebär.

I Sverige samlar basinkomströrelsen 14 lokalgrupper, några politiska partier och organisationer samt enskilda privatpersoner. Enligt rörelsens websida gäller följande krav på basinkomst:

1. Den garanterar alla en inkomst som går att leva på.
2. Den betalas ut till individer, inte hushåll.
3. Den betalas ut utan krav på motprestation.
4. Den betalas ut regelbundet (månadsvis)
5. Den betalas ut i pengar, inte till exempel matkuponger.¹⁶

Att basinkomströrelsen i Sverige ställer krav på att basinkomsten ska gå att leva på (se punkt 1 ovan) kan ses som kontroversiellt i ett samhälle där arbete historiskt setts som något mycket värdefullt. Men det behöver inte betyda att den som har annan försörjning också garanteras en basinkomst utöver annan inkomst eftersom basinkomsten kan komma att skattas bort. Däremot är den som saknar annan försörjning garanterad sin basinkomst utan motkrav. Negativ inkomstskatt kan även utformas med flera nivåer där den som jobbar lite, exempelvis några timmar som

¹² <http://www.basicincome.org/basic-income/>

¹³ http://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/nar_barnet_ar_fott/barnbidrag

¹⁴ Coêlho 2012 s.71-72

¹⁵ <http://tidningensyre.se/varlden-bevakar-finlands-pilotprojekt-med-basinkomst/>

¹⁶ www.basinkomst.nu

vikarie, frilansare eller via bemanningsföretag, kan behålla den inkomsten utöver basinkomsten. I andra ändan av spannet kan basinkomsten komma att skattas bort helt för den som arbetar mot hög ersättning.¹⁷ I Finland har man startat en utredning som ska avgöra en rad olika praktiska tillvägagångssätt inför projektstarten 2017. Bland annat ska man titta på om basinkomsten ska vara skattefri eller om den ska utformas som negativ inkomstskatt.¹⁸

Att det är viktigt att basinkomsten är individuell (se punkt 2 ovan) har att göra med jämlikhet. Vuxna män och kvinnor ska ha bestämmanderätt över sin basinkomst. Svaret på frågan om hur barn bör tilldelas basinkomst skiljer sig mycket inom rörelsen. Några anser att barn ska ha full basinkomst från födseln, men det vanligaste är åsikten att barns basinkomst ska disponeras av föräldrarna och att nivån ska följa barnets ålder. I Alaska fördelar the Permanent Fund Divided, som finansieras genom intäkter från oljeindustrin, vinsten lika mellan alla medborgare och ger således alla barn partiell basinkomst från födseln. I Sverige får alla barn barnbidrag från födseln, vilket också är en form av villkorlös inkomst. Ett förslag till basinkomstprojekt i Schweiz ämnar ge 100 schweiziska franc per barn och vecka medan förslaget för vuxna är 425 franc per vecka.¹⁹

En grundläggande tanke med basinkomst, oavsett om den utformas som negativ inkomstskatt eller som icke beskattningsbar inkomst oavsett övrig inkomst, är att den ska vara villkorlös (se punkt 3 ovan). Denna tanke grundar sig på den liberalfilosofiska tanken om individens okränkbara frihet som mänskligt förlösande. Fria individer är rationella individer som med sitt driv och sin kreativitet för samhället framåt. Innovationer och idéer kan inte gro hos människor som tvingas in i utsiktslösa arbetsmarknadsåtgärder och låginkomstfällor. Däremot bör samhällsnyttiga människor ägna sig åt utbildning, kreativitet och entreprenörskap. Dessa tankar återfinns hos flera klassiska ekonomer som John Stuart Mill och Jeremy Bentham men också hos Karl Marx och hans idéer om det klasslösa samhället. Basinkomströrelsen i alla länder är överens om att de basinkomstprojekt som genomförts har främjat företagande och ekonomisk tillväxt.²⁰

Varför basinkomsten bör betalas ut regelbundet (se punkt 4 ovan) och i reda pengar (se punkt 5 ovan) har båda att göra med punkt 3. En rationell individ betar sig annorlunda om hen kan förvänta sig en kortsiktig eller långsiktig ekonomisk frihet och människor kan inte starta företag eller betala skolavgifter med matkuponger. Den fria viljan är essentiell och eftersom samhällsnyttan är en tilltänkt och önskvärd effekt av basinkomst bör deltagarna känna sig trygga även med sin framtida ekonomiska frihet samt ha full disponeringsrätt över sin inkomst.²¹

¹⁷ Birnbaum 2012 s.14, 168

¹⁸ <http://svenska.yle.fi/artikel/2016/01/02/har-testar-man-medborgarlon>

¹⁹ http://www.mirror.co.uk/news/world-news/switzerland-government-plans-give-adults-7265879?ICID=ref_fark

²⁰ Birnbaum 2012 s.14-20

²¹ Van Parijs 2004 s. 1, 11

3 Historisk översikt

3.1 Jordbruk, Industri och robotisering

För cirka 12000 år sedan började människor ägna sig åt jordbruk och de första permanenta bosättningarna uppstod. Den neolitiska revolutionen är den första kända omvälvningen i mänsklig försörjningshistoria och innebar övergången från fångst- och samlarekonomi till åkerbruk och boskapsskötsel. Bland annat innebar denna förändring i mänsklighetens försörjning att en del människor kunde ägna sig åt annat än att endast skaffa mat. Jordbruket gav helt enkelt bättre avkastning än jakt och samlande och därför fanns det nu utrymme för andra typer av samhällsliga insatser som exempelvis hantverk och byggnadsarbete. Man behövde till exempel redskap för att skörda säd, permanenta bostäder och inhägnader och murar som skydd mot vilda djur. Fornlämningar som hållristningar indikerar att konst som uttrycksmedel var ett inslag i mänskliga samhällen så tidigt som under yngre stenåldern. Eftersom människor i de tidiga bosättningarna hade olika uppgifter och specialområden kan vi anta att också den hierarkiska ordningen inom samhället förändrades. Jordbruket har sedan dess och fram till modern tid legat som grund för mänsklig försörjning och de allra flesta har arbetat antingen direkt med odling eller indirekt med sådant som säkerställer jordbrukets fortlevnad och effektivitet.²² Inte förrän den industriella revolutionen som följde den agrara revolutionen som startade i Storbritannien under 1700-talet flyttades merparten av den mänskliga arbetskraften från jordbruket och en ny sorts arbete skulle dominera mänsklig försörjning. Den andra omfattande försörjningsrevolutionen, det vill säga den industriella, genomfördes i Europa cirka 1750-1870.²³

Med effektiviseringen av jordbruket och de nya försörjningsmöjligheterna inom industrin kom också egendomslöshet och arbetslöshet på landsbygden. Urbaniseringen tog fart och städerna fylldes med konkurrerande arbetskraft som i sin tur skapade motsättningar såväl mellan arbetarna som mellan arbetare och produktionsägare. Arbetskraften blev en vara som såldes och köptes på marknaden och överflödet av arbetskraft höll priset på arbete lågt. En del människor hade inte förmågan att arbeta alls inom industrin och saknade således försörjning. Det nya klassamhället innebar stora ekonomiska skillnader mellan människor på liten yta där några levde i överflöd och väldigt många saknade det basala för att täcka mänskliga behov.²⁴ Men industrin skapade också tillväxt och kapital som kunde investeras åter in i samhället i form av gemensam kultur, infrastruktur och välfärd. Det moderna välfärdssamhället har växt fram på olika sätt på basis av det specifika politiska åsikterna som dominerat olika områden och stater men en gemensam nämnare är att det har växt fram när den samhällsliga produktionen har skapat ett överskott. Idéer om att använda detta överskott till gagn för alla och skapa mer fritid och färre timmars hårt arbete, återfinns hos såväl socialister som Karl Marx som liberaler som John Stuart Mill och John Maynard Keynes.²⁵

Det finns de som menar att vi just nu befinner oss i en tredje mänsklig försörjningsrevolution där globalisering, effektivisering, automatisering och robotisering gör en del mänskligt arbete överflödigt.²⁶ Avindustrialiseringen anses ha orsakat, eller i alla fall till stor del ha bidragit till, en alltmer ojämn inkomstfördelning i takt med att lönespridningen blir större inom tjänstesektorn än i industriproduktionen. Människor med stigande inkomster byter ut varukonsumtionen mot tjänstekonsumtion vilket i sin tur skapar jobbtillfällen i tjänstesektorn medan de

²² Djurfeldt 2001 s.70-88

²³ Nielsen 2007

²⁴ Sjögren Lindquist 2013 s.117-119

²⁵ Birnbaum 2012 s.77

²⁶ Udovic 2015 s.13

okvalificerade jobben försvinner. Globaliseringen med billig produktion i nya industriländer konkurrerar ut industrin i gamla industriländer vilket gör stora delar av den västerländska arbetskraften inom industrin överflödig.²⁷

För att det ekonomiska systemet ska generera vinst, behövs det en viss konkurrens på arbetskraftsmarkanden, det vill säga att ett visst mått arbetslöshet är bra för det kapitalistiska systemet och pressar det liberala innovativa samhället framåt. Människor som under lång tid varit överflödiga på arbetsmarknaden är till exempel kvinnor, migranter och daglönare, men i vår samtid ökar den globala otryggheten och den prekära klassen ökar i storlek. Allt större delar av arbetarklassen hotas av otrygghet på arbetsmarknaden och Guy Standing uppskattar prekariatet till omkring 15% av den totala befolkningen. Standing varnar för farorna med den tilltagande osäkerheten hos detta växande prekariat. Eftersom prekariatet saknar arbetarklassens identitet, saknar den också en känsla av tillhörighet med varandra och resten av samhället och hamnar därför i utanförskap. Detta tenderar att leda till bland annat ökad högerextremism och en vridning av europeisk politik mot nationella värden och stängda gränser.²⁸

Nationalekonomen Amartya Sen varnade 1999 i sin bok *Development as Freedom* för att mäta utveckling i BNP-tillväxt. Han såg konsekvenserna av en ekonomiska globaliseringspolitik där resurserna tenderar att koncentreras till några få till nackdel för det allmännas bästa. För att samhället ska drivas framåt i liberal anda, måste ekonomin förändras så att den gagnar samhället i stort och med samtidens teknologiska utveckling kan vi inte längre förlita oss på industriell tillväxt. Å andra sidan kan artificiell superintelligens vara väldigt kraftfull, och det är svårt att förutse exakt vad den kan komma att innebära. Men en trolig effekt är att alltfler arbetstillfällen försvinner. Filosofen Nick Boström vid Oxford University tror att övergången till den nya eran kan bli lika viktig som den industriella revolutionen.²⁹ Om det stämmer att vi just nu befinner oss i en mänsklig försörjningsrevolution, är det rimligt att anta att ekonomin kommer att genomgå stora förändringar. Om alltfler människor finner sig utan arbete och försörjning bör välfärden också förändras och anpassas till ett samhälle där jobben är få.

3.2 Välfärdsstatens framväxt

För att förstå varför idéer om inkomst utan motkrav har så svagt stöd i de etablerade politiska partierna och väcker så starkt motstånd i vissa kretsar, krävs en bild av hur dagens välfärdsstater har växt fram. Välfärdsstatens framväxt ser olika ut i olika länder men gemensamt för alla länder med fungerande välfärd är att den har växt fram i takt med växande välstånd och producerat ett överskott som investerats i olika typer av ekonomiska skyddsnät. Varje nation har genomgått flera förändringar på grund av förändringar i politiska attityder men generellt kan sägas att Europa kan delas in i tre olika typer av välfärdssystem; det traditionskonservativa exempelvis det tyska, det liberal-egalitära exempelvis det brittiska och det socialdemokratiska exempelvis det svenska. Alla systemen bygger på idén om en välfärd på kapitalistisk grund.³⁰

Det första nationella socialförsäkringssystemet i världen infördes i Tyskland på 1880-talet under ledning av rikskansler Otto von Bismarck. Redan 1842 hade den dominerande delstaten Preussen antagit en fattigvårdslag som innebar att alla preussiska invånare, inklusive arbetslösa medborgare, kunde erhålla ekonomiskt stöd. Efter några decennier med omfattande industriell utveckling enades Tyskland 1871. Arbetarklassen växte,

²⁷ Carlson 2000 s.40

²⁸ Standing 2013 s.

²⁹ <http://www.svd.se/forskning-ska-radda-manskligheten-fran-ond-ai/om/varlden>

³⁰ Bergh 2007 s.90

fackföreningar likaså och 1875 bildades ett nytt socialdemokratiskt parti: *Tyska socialistiska arbetarpartiet*. Vid en kongress i Gotha antogs ett partiprogram som bland annat innehöll idén om att arbetet är källan till rikedom och kultur och att lönesystemet borde utformas efter ett system med statligt ägda produktionsmedel. Socialism som ideologi spreds i Tyskland och skapade oro hos den konservativa politiska eliten. För att förhindra organiseringen av den växande arbetarklassen införde rikskanslern dem så kallade socialistlagarna som bland annat förbjöd socialistiska tidskrifter och möten. För att lugna den politiska utvecklingen och vinna industriarbetarnas lojalitet lade rikskanslern fram ett förslag om ett statligt socialförsäkringssystem 1878. Förslaget som utarbetades med hjälp av nationalekonomen Gustav von Schmoller innebar olycksfallsförsäkring, sjukförsäkring och ålderspension för behövande. Systemet skulle finansieras av staten och på så sätt dels stärka banden mellan staten och arbetarna, dels öka den statliga kontrollen av arbetarna. Den tyska riksdagen motsatte sig dock ett centralt riks-försäkringsverk och de försäkringssystem som infördes under 1880-talet innebar en yrkesskadeförsäkring som finansierades av arbetsgivaravgifter, en sjukförsäkring som finansierades av olika yrkeskassor och en pensionsförsäkring som kom att finansieras av arbetsgivare och arbetstagare med statligt stöd. De nya försäkringssystemen frångick Bismarcks ursprungliga förslag om en stark centralmakt nära knuten till industriarbetarna och liknade kanske mer en utökad version av redan etablerade mer paternalistiskt auktoritära fattigvårdslagar.³¹

Välfärdens framväxt i Sverige har sitt ursprung dels i den kristna filantropiska samarittraditionen, dels inom liberal-egalitära idéer om allas lika värde.³² Frågan om socialförsäkringssystem i Sverige inleddes 1884 i och med liberalen Adolf Hedins riksdagsmotion. En arbetarförsäkringskommitté tillsattes och resultatet blev en beskrivning av det tyska försäkringssystemet. Två stora skillnader mellan Tyskland och Sverige var att Sveriges fria bönder utgjorde en större grupp än industriarbetarna och svenskarnas genomsnittsålder var relativt hög vilket gav en stor grupp gamla och orkeslösa som satte stor press på den traditionella fattigvården. Även om Bismarckmodellen inspirerade till frågan om ett nationellt socialförsäkringssystem skulle svensk politik inte komma att följa den. Det skulle istället dröja till 1910-talet och blocköverskridande politisk enighet innan Sverige fick sina första försäkringslösningar. Principen som lade grunden för Sveriges försäkringssystem var att hela befolkningen skulle omfattas och att ersättningen skulle vara inkomstprövande. Sverige blev med sin allmänna pensionsförsäkring 1913 först i världen med en universell socialförsäkring. Försäkringen innefattade alla medborgare, inte bara löntagare, och finansierades med arbetsgivaravgifter, egenavgifter och skattestöd. 1916 utökades den även till en olycksfallsförsäkring som täckte hela arbetsmarknaden. 1937 infördes ett inkomstbaserat barnbidrag på socialdemokratiskt initiativ och 1948 blev bidraget allmänt med samma summa för alla barn. Införande av allmän sjukförsäkring skulle på grund av deflationskris med påföljande stor arbetslöshet, dock komma att dröja till 1955. Även denna försäkring infördes med politisk konsensus mellan regeringspartierna socialdemokraterna och bondeförbundet och med stöd av riksdagen. Den svenska arbetslöshetsförsäkringen är frivillig och har därmed aldrig varit universell. Däremot finns sedan 1998 en kompletterande arbetslöshetsförsäkring i form av Arbetslöshetskassan Alfabakassan, även den frivillig, som kan betala ut grundersättning till personer som inte uppfyller arbetsvillkoren för någon annan a-kassa.³³

³¹ Edebalk 2013 s.181-183

³² Qvarsell 2013 s.66

³³ Sjögren Lindquist 2013 s.117, Edebalk 2013 s.185-86, Hatje 2013 s.206-207, Swärd 2013 s.235, Edebalk 2013 s.262

England har en lång tradition av fattigvård och liksom i Tyskland antogs en ny fattigvårdslag under 1800-talets första hälft: *the new Poor Laws*. Lagen centraliserade den existerande fattigvården och innebar i korthet att fattiga endast kunde få hjälp i fattighuset där mat och husrum erbjöds i utbyte mot arbete. Syftet var att sänka kostnaderna för, och öka kontrollen av de fattiga samhällsmedborgarna. Liksom i Tyskland förkastades de socialistiska idéerna av etablissemangen i slutet på 1800-talet. Men i takt med att den brittiska ekonomin växte, växte också underlaget för välfärdsstaten fram. Under den liberala premiärministern David Lloyd Georges mandatperiod infördes en rad socialliberala reformer baserade på en liberal-egalitär politik. I praktiken innebar politiken en viss omfördelning av resurserna och reformerna resulterade i införande av ålderspension, arbetslöshetsförsäkring och stöd till sjuka och handikappade. England hade, i likhet med Sverige, en kyrklig tradition av filantropiskt arbete som sträcker sig längre bak i tiden än de centrala fattigvårdslagarna. De socialliberala reformerna från tidigt 1900-tal var ett resultat av gamla traditioner i kombination med en god ekonomi.³⁴ Försäkringssystemet var dock splittrat och svåröverskådligt, ersättningarna låga och i vissa fall både orättvisa och godtyckliga. Under 1940-talet förenklades systemet enligt en plan utformad av ekonomen William Beveridge, och en nationell form av socialbidrag garanterade ett existensminimum.³⁵ 100 år senare består den brittiska välfärden i huvudsak av privata försäkringssystem som kompletteras med relativt lågt behovsanpassat stöd åt dem minst bemedlade och dem som har störst behov.

Den västerländska välfärdsstatens framväxt är komplicerad och inte helt lätt att överskåda, men över lag kan sägas att länders och områdets specifika omständigheter och miljöer har haft inverkan på föreställningar om välfärd. Vi kan också se att idéer om välfärd verkar vara politiskt blocköverskridande och arbetet med statlig välfärd bygger i många fall på pragmatik och konsensus mellan olika partier med motstridiga idéer om hur den ekonomiska politiken bör utformas. Gemensamt för alla välfärdsstater är dock att ett välmående samhälle tenderar att investera i olika former av välfärd.³⁶ Arbetslöshetskassor har parallellt med andra försäkringssystem funnits i Europa sedan slutet av 1800-talet i form av fackliga yrkes- eller företagskassor. Länder som Tyskland och England införde tidigt obligatoriska arbetslöshetskassor med kommunalt stöd. I Sverige ser utvecklingen lite annorlunda ut. Här är a-kassan frivillig även om frågan tagits upp flera gånger. Den stora depressionen i 1920- och 30-talens Sverige ansågs delvis ha orsakats av höga löner varför borgerliga krafter var emot en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Det svenska systemet blev därför en kompromiss mellan arbetarnas intressen och de borgerliga där endast erkända arbetslöshetskassor fick statligt stöd.³⁷ 100 år senare är det i huvudsak borgerliga och liberala partier som vill införa obligatorisk a-kassa³⁸ medan socialdemokratin och vänstern är emot.³⁹ Den ekonomiska politiken i kombination med relativt lyckat fackföreningsarbete i Sverige har gett bättre villkor för arbetarna än obligatoriska kassor i andra länder.

Inget av regerings- eller riksdagspartierna i Sverige från höger till vänster förespråkar basinkomst i vår samtid. Kanske beror det på att den välfärd som Sverige har idag, liksom alla andra välfärdsstater, förutsätter kapitalism och fria marknadskrafter. Även om partierna har skilda åsikter om hur välfärden ska utformas har den traditionellt

³⁴ Laybourn 2002

³⁵ Edebalk 2013 s.189-190

³⁶ Edebalk, Swärd och Wadensjö s.15-22

³⁷ Swärd 2013 s.235

³⁸ <http://www.svd.se/folkpartiet-vill-ha-obligatorisk-a-kassa>

³⁹ <http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Arkiv/featureartiklar/Arkiv/Sven-Erik-Osterberg-kommenterar-forslaget-om-obligatorisk-a-kassa/>

sett växt fram med konsensus mellan de politiska partierna på en kapitalistisk utgångspunkt där arbetet genererar det överskott som sedan ska finansiera välfärden. Basinkomst strider mot den traditionella idén om arbetets förutsättning för en fungerande välfärd. Några yngre partier som miljöpartiet, piratpartiet och feministiskt initiativ saknar som rörelse den historiska bakgrunden till välfärdens utformning och passar heller inte riktigt in på höger-vänsterskalan i den ekonomiska politiken. Kanske kan det vara så att det för politiska rörelser som inte i samma utsträckning är bundna till någon ekonomisk-historisk tradition, ligger närmre till hands att frigöra sig och lyfta frågor om hur en mindre traditionsbunden ekonomi skulle kunna se ut. Kanske skulle en sådan framtida ekonomi kunna innehålla basinkomst utan att skapa några större kontroverser.

3.3 Arbetslinjens historiska bakgrund och betydelse

Det största motståndet mot basinkomst grundar sig i att basinkomst ska vara kravlös. Hela idén med en gemensam välfärd bygger på att arbetet genererar överskott som kan och bör investeras i gemensamma trygghetssystem, och utan arbete skapas inget överskott. I många länder, däribland Sverige, förutsätts det att alla som tar del av välfärden också måste bidra till att finansiera den. Den grundläggande betydelsen av arbetslinjen är att stöd till fattiga och arbetslösa i första hand ska ges i form av arbete eller utbildning och endast i nödfall i form av pengar. Det unika med den svenska arbetslinjen är att stödet ska vara av aktiv karaktär och främst syfta till att stimulera investeringar och produktion för att på så sätt höja sysselsättningsnivån generellt. Arbetslinjen är i första hand inte en social åtgärd för att hjälpa människor ur arbetslöshet, utan snarare en ekonomisk politik med stark inriktning mot tillväxt.⁴⁰

Exakt när arbetslinjen först togs i bruk som politisk princip i Sverige är omtvistat. Fattigvård däremot, är en mycket gammal företeelse och historiskt har synen på fattiga skiftat. På medeltiden till exempel, organiserades fattigvården av den katolska kyrkan vilken också uppmanade till filantropiskt beteende. Fattiga, sjuka och icke arbetsföra betraktades allmänt med respekt och att ge till en fattig ansågs vara den bemedlades moraliska plikt. Vid reformationen i 1500-talets Sverige övertog staten kyrkans roll som styrande i fattigvården och när den lutherska plikt-moralen successivt blev tongivande i samhället ändrades synen på fattiga. Under 1800-talet ansågs fattigdom allmänt bero på moraliska defekter hos dem fattiga och underklassen hade sig själva att skylla för sin ekonomiska situation. Den statliga kontrollen av fattiga ökade och krav ställdes att de skulle arbeta för sin försörjning. Vi kan se en socialpolitisk förändring i arbetslinjens riktning i och med 1847 års fattigvårdsförordning. Förordningen innebar nationellt reglerad fattigvård finansierad med skattemedel, samtidigt reglerades tiggeri och sysselsättning i lag och fattiga tvingades arbeta för att få ekonomiskt stöd. Detta ledde i sin tur till att de fastnade i ett ekorrhjul av statisk fattigdom och underbetalt arbete. Många socialpolitiska åtgärder mot arbetslöshet har vidtagits sedan fattigvårdsförordningen. Till exempel beslutade Sveriges riksdag 1918 att införa statligt subventionerade arbeten för arbetslösa, så kallade nödhjälpsarbeten och på 30-talet och 50-talet spelade arbetslinjen stor roll för den ekonomiska politiken. Syftet var att genom att ställa motkrav i form av arbete på arbetslösa, skulle den inhemska tillväxten öka.⁴¹

Parallellt med den svenska välfärdsstatens framväxt har alltså synen på fattigdom, arbete och arbetslöshet förändrats. I det förindustriella jordbrukssamhället innebar arbetet främst självhushållning och när någon blev gammal eller sjuk försörjdes denna av de andra hushållsmedlemmar. När inte detta var tillräckligt, hjälpte kyrkan

⁴⁰ Junestav 2001 s. 9-10, 30

⁴¹ Junestav 2001 s. 30-32, 90-93

till. De allra rikaste, som befann sig högst upp i den samhällseliga hierarkin, arbetade inte. Industrialiseringen och de samhällsförändringar som den innebar, innebar också en förflyttning mot lönearbete och villkorade arbetslöshetskassor som skapade en ny samhällsordning där den som inte arbetar hamnar i utanförskap.⁴²

Motsvarigheter till den svenska arbetslinjen finns på fler ställen runt om i världen, ofta i starka ekonomier som Storbritannien, Nederländerna och USA. Dessa länder har däremot andra traditioner än Sverige och därför ser deras arbetslinjer också något annorlunda ut.

USA är till exempel en relativt ung nation som till skillnad från Sverige och England till viss del saknar den historiska aspekten av den katolska kyrkans roll inom fattigvården. Fattigdom på grund av arbetslöshet ansågs vid bildandet av nationen som något fult och ohederligt och en fattigvårdslag med brittisk förlaga stiftades. Fattiga delades upp i två grupper där de som var gamla eller sjuka kunde få ekonomisk hjälp medan de som var arbetsföra men saknade arbete placerades i så kallade ”workhouses”. Arbetshusen var i praktiken en form av fattighus där de boende levde och utförde manuellt kroppsarbete utan ekonomisk ersättning, ofta under slavliknande förhållanden. Under 1800-talet genomfördes välfärdsreformer som i huvudsak riktades mot gamla och krigsveteraner. Inte förrän 1935 infördes ett socialförsäkringssystem riktat mot flera grupper i samhället, såsom exempelvis arbetslösa och barn till ensamstående. Syftet med det nya systemet var att minska den kriminalitet som fattigdom och utanförskap medför och skydda det amerikanska samhället och den amerikanska livsstilen. Systemet lade grunden för ett behovsprövande bidragssystem i USA.⁴³

Allt sedan dess har det amerikanska bidragssystemet kritiserats, från vänstern därför att den ekonomiska ersättningen varit för låg och från högern därför att systemet har kostat samhället och skattebetalarna för mycket. 1963 togs ett mått på fattigdom fram som innebär ett hushålls basala matvarubudget multiplicerat med tre. Under 1950- och 60-tal ökade antalet fattiga och nådde en kulmen på 11% under fattigdomslinjen 1973. Kriget mot fattigdomen hade på allvar inletts 1967 i och med *Work Incentive Program* och fortsatte in på 1990-talet med flera arbetsmarknadsåtgärder med syfte att få människor ur fattigdom och in i arbete. Åtgärderna hade delvis önskad effekt då de lyckades flytta många människor från bidragsberoende till arbete, men däremot lyckades de inte i någon vidare omfattning lyfta människor ur fattigdom. Minimallönen, såväl som bidragen, var helt enkelt för lågt satta i relation till resten av samhällsekonomin. 1992 lovade president Clinton “to end welfare as we know it” och 1996 ersattes de tidigare åtgärderna med en ny lag; *Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act*. Under parollen ”From Welfare to Workfare” riktade sig den nya lagen direkt till fattiga arbetare och syftade till att det, i likhet med den svenska arbetslinjen, ska löna sig att jobba framför att leva på bidrag. Lagen innebar också att systemet decentraliserades och har därmed utformats och gett olika resultat i olika delstater. Anmärkningsvärt är dock att mellan 1994 och 1999 halverades antalet bidragstagare från ca 14 miljoner till ca 7 miljoner människor i USA. Men systemet har också en baksida. Visserligen har den amerikanska medelklassen både växt och fått högre medianinkomst sedan 1990-talet, men skillnaderna mot dem som är kvar i marginalen utan jobb har å andra sidan ökat.⁴⁴

Även svagare ekonomier som Indien har infört system som dels syftar till att bryta fattigas utanförskap, dels att rättfärdiga en omfördelning av resurserna i samhället. Den svenska arbetslinjen är dock unik i sitt slag på det sättet

⁴² Sjögren Lindquist 2013 s.117, Junestav 2001 s.138

⁴³ Mill 1917 s. 195, Spencer-Wood s.117-120

⁴⁴ Carlson 2000 .s 47-48, 89-91, 130-133, 140-148

att den under relativt lång tid tjänat som ekonomisk-politisk åtgärd för att skapa samhällelig tillväxt, snarare än som exempelvis den amerikanska, att lyfta människor ur fattigdom.⁴⁵

Idén om basinkomst kan ses som direkt kontraproduktivt för den som är trogen arbetslinjen men basinkomst, liksom lönecheckar, ger reda pengar att konsumera varor och tjänster vilket i sin tur kan öka produktionen såväl som arbetstillfällen i ett samhälle. Men i vår samtid utförs redan många traditionella jobb av robotar och teknologiska innovationer spås ta över allt mer. Kanske är inte arbetslinjen det bästa sättet att skapa tillväxt i ett samhälle där jobben, och i synnerhet de okvalificerade jobben, är få. Kanske behöver ett samhälle med få jobb hitta ett nytt sätt att öka dels konsumtionen, dels kreativiteten i samhället och kanske kan basinkomst vara ett sätt att skapa dynamik på marknaden. Dessutom är det troligt att basinkomst tjänar som bättre incitament till arbete än ekonomiskt bistånd, eftersom bidraget så som det är utformat idag minskar med motsvarande summa intjänad lön.

⁴⁵ Junestav 2001 s.19

4 Idéhistorisk översikt och faktiska exempel

I detta kapitel undersöker jag de tre politiska riktningar socialliberalism, nyliberalism och socialism och identifierar var inom dessa ideologier som idén om basinkomst har sitt ursprung. Jag presenterar också några faktiska exempel på basinkomst med eventuella kopplingar till de tre politiska rörelserna.

4.1 Socialliberalism och basinkomst

Liberalism är den mest utbredda politiska ideologin under modern tid och har sina rötter i 1700-talets renässansideal. Som en reaktion mot det konservativa, omoderna samhället växte tankar om individuell frihet och statlig begränsning fram och liberalism som begrepp började användas i sin nuvarande politiska betydelse omkring år 1820, några årtionden innan flera fattigvårdslagar i Europa tog form. Liberala idéer har på många sätt lagt grunden för dagens ekonomiska system och anhängare av liberalismen vill begränsa statens makt och avskaffa all form av tvång. Liberalism bygger på en rad naturliga rättigheter som rätten till det egna livet, individuell frihet och privat äganderätt. Staten ses som ett nödvändigt ont vars makt ska inskränkas så långt möjligt. En del samhälleliga aktiviteter måste utföras av en stat men helst ska ett samhälle omfattas av tillräckligt bra lagar och institutioner att den fria marknaden kan sköta sig självt. Med fri rörlighet av pengar, varor och individer kommer ekonomierna växa sig starkare och rikare. I en perfekt liberal värld består staten av lagar, inte personer. Staten legitimeras genom hur väl den lyckas skydda sin medborgare och lagar och förordningar ska skydda medborgarna från godtyckliga regeringar. Individer bör vara fria att leva sina liv som de vill så länge deras levnadsväl inte skadar andra. Den grundläggande skillnaden mellan klassisk liberalism och socialliberalism är det negativa respektive positiva frihetsbegreppet. Då klassiska liberaler menar att frihet i huvudsak innebär avsaknad av tvång, menar socialliberaler att frihet också innebär en individuell möjlighet att uppfylla preferenser. Till exempel möjligheten att försörja sig. Båda inriktningarna anser att individer har ett inneboende, villkorslöst värde och ingens värde är större än någon annans oavsett faktorer som kön, ålder, förmågor, etnicitet och social bakgrund.⁴⁶

Idén om basinkomst kan härledas till det liberala idealet om människans naturliga rättighet till att äga och bruka mark för försörjning. En tidig liberal författare, aktivist och inspiratör till den amerikanska självständighetsdeklarationen var Thomas Paine. 1796 gav Paine ut en pamflett; *Agrarian Justice, opposed to Agrarian Law, and to Agrarian Monopoly*. Pamfletten är, enligt Social Security Administration, det första förslaget om basinkomst i USA. Budskapet var att statligt markägarande hämmade människors rättigheter eftersom de förlorat rätten till jorden och sin frihet att bruka marken och därigenom även sitt oberoende och möjligheten till försörjning. Paines förslag innebar att som kompensation för berövandet av det naturligt rättmätiga arvet, skulle regeringen starta en fond från vilken 10 pund årligen skulle betalas ut till alla vuxna medborgare utan krav på motprestation.⁴⁷

I 1800-talets Europa effektiviserades jordbruket och många människor flyttade till städerna för att försörja sig som arbetare inom industrin. Konkurrensen på arbetsmarknaden skapade samhälleliga hierarkier där många människor levde under fattiga, i många fall under slavliknande förhållanden, och hade svårt att själva förbättra sin situation.⁴⁸ Under samma tidsperiod som den liberala välfärdsstaten började ta form i flera europeiska länder, utvecklade två av varandra oberoende fransk-belgiska författare idéer rörande en garanterad minimiinkomst; Françoise Huét och Joseph Charlier. Huets och Charliers teorier skiljer sig åt i utformande men båda grundar sig på tanken om den

⁴⁶ Gamble 2007

⁴⁷ Birnbaum 2012 s.4, Sloman 2016 s.205

⁴⁸ Spencer-Wood s.120

naturliga rättigheten att äga mark för försörjning. Såväl Huet som Charlier klassas som socialliberaler och de resonerade, oberoende av varandra, kring statligt ägande och rättvis resursomfördelning med syftet att tillgodose individens naturliga rättighet till sitt eget oberoende och försörjningsmöjlighet.

Huets förslag från 1848 handlade snarare om ett baskapital än en basinkomst och innebar att staten, som en form av kompensation för förlorat markägande, borde betala ut en engångssumma åt unga vuxna. Detta startkapital skulle tjäna som en form av möjlighet till livslång självförsörjning. Charliers förslag från 1853 liknar mer det som idag vanligtvis definieras som basinkomst. Terminologin han använde var ”garanterat minimum” och förslaget gick ut på att staten borde betala en form av hyra för marken som ursprungligen är människans naturliga rättighet. Hyran skulle kravlöst betalas ut till samtliga myndiga medborgare på regelbunden basis.⁴⁹

Charlier menade att en egendomslös människa alltid löper en risk att leva som slav. Att leva som slav är inte förenligt med det liberala frihetsbegreppet och som John Stuart Mill påpekade i *Om friheten* från 1859, är friheten att välja bort friheten ingen liberal frihet; ”*Frihetens princip kan icke fordra, att han skall äga frihet att icke vara fri. Det är icke frihet att tillåtas avsäga sig sin frihet*”⁵⁰ Mill resonerade liksom Paine, Huet och Charlier kring naturlig äganderätt och huruvida en viss resursomfördelning skulle kunna råda bot på sin samtids samhällsliga fattigdomssjukdomar.⁵¹

Diskussioner om inkomst utan motkrav med socialliberala förtecken fortsatte, om än i begränsad utsträckning, in i följande århundrade och på 1930-talet lades ett förslag om nationell basinkomst fram i Alberta, Kanada. Förslaget motarbetades dock från federalt håll och någon utredning gjordes aldrig.⁵² Debatten kring inkomst utan motkrav tilltog väsentligt under 1970-talet i och med ekonomen och nyliberalen Milton Friedmans bok *Capitalism and Freedom* och under tidigt 1980-tal startade den belgiska ekonomen och filosofen Philippe Van Parijs en arbetsgrupp vars syfte var att utreda idén om inkomst utan motkrav. År 1986 grundades Basic Income European Network och år 2004 utökades BIEN och ersatte ”European” med ”Earth”. Själva begreppet ”basic income” började användas frekvent och spreds snabbt i och med nätverket. Basic Income Earth Network tjänar som socialt nätverk där intresserade individer och organisationer kan dela idéer, hämta information, läsa nyhetsbrev, få tillgång till föreläsningar, delta i regelbundna kongresser osv. Enligt BIEN är basinkomst en form av minimilön som skiljer sig på två viktiga punkter från de arbetsrelaterade minimilöner som idag är reglerade enligt lag i 22 europeiska länder och USA:

1. Basinkomst betalas ut oberoende av övrig eventuell inkomst, dvs den är *garanterad*.
2. Basinkomst betalas ut utan krav på arbete eller vilja att ta erbjudet arbete, dvs den är *villkorlös*.

För att kallas basinkomst, måste inkomsten dessutom liksom minimilön:

3. betalas ut till individer, inte hushåll, dvs den är *individuell*.

⁴⁹ Cunliffe och Erreygers 2003 s.89-105

⁵⁰ Mill 1917 s.175

⁵¹ Birnbaum 2012 s.162

⁵² Forget 2012 s.82-84

Enligt den svenska motsvarigheten till BIEN, måste basinkomsten dessutom betalas ut i reda pengar samt vara tillräcklig för grundläggande försörjning.⁵³

Den första nationella basinkomsten av liberal karaktär infördes 1982 i Alaska, USA. The Permanent Fund Divided (PFD) har ingen tidsbegränsning och finansieras i liberal anda av den lokala oljeindustrin. Oljan är en naturlig resurs och enligt liberala ideal har alla individer en naturlig rättighet att nyttja vad naturen har att ge. Summan som erhålls är inte tillräcklig för försörjning och varierar i storlek beroende på vinsterna i industrin. Men det särskilt intressanta med PFD är att syftet med den går i linje med liberalism. Trots att fonden inte är statligt ägd, är alla vuxna medborgare i Alaska garanterade en villkorslös utbetalning på regelbunden basis. Åtminstone så länge det finns olja kvar att utvinna i Alaska eller så länge som olja efterfrågas på världsmarknaden. Fonden har under sina 35 år blivit väldigt populär i ett land där välfärd ofta är synonymt med något fult och förnedrande i den politiska debatten. Skillnaden mot rena fattigdomsåtgärder är att PFD varken syftar till att bekämpa fattigdom och utanförskap eller att få folk i arbete eller utbildning. Snarare syftar den till att medborgarna ska tjäna på industrin i närområdet, det vill säga därför att det utvinns olja där de bor.⁵⁴ Det är inte svårt att tänka sig att om Alaskaborna får ta del av vinsten, blir de överlag mer vänligt inställda till oljeindustrin trots att den försämrar miljön väsentligt. Varför just Alaska var först med denna typ av medborgerlig resursomfördelning, beror inte på att oljeindustrin gör Alaska speciellt rikt i jämförelse med andra amerikanska delstater eller andra rika länder. Det beror, enligt Widerquist och Sheahan, snarare på att man såg en möjlighet till att i liberal anda låta medborgarna ta del av lokala naturresurser, och tog den. Möjligheter som denna är inte ovanliga, det är bara vanligare att allmänna resurser privatiseras och avkastningen som inte placeras tillbaka in i industrin går till ägare och investerare.⁵⁵

Ytterligare ett exempel där medborgarna får ta del av det rättmätiga arvet av naturliga resurser genom oljevinst är Iran. Här har regeringen sedan 2010 betalat ut världens första nationella basinkomst, finansierad av oljeindustrin. Inte heller denna inkomst är hög nog att täcka de basala behoven och en nackdel är att den är ett direkt substitut för det inhemska, billiga bränslet och för dem förmåner som slopades när landets statliga oljeindustri såldes ut på världsmarknaden. Den är heller inte individuell utan betalas ut till familjens överhuvud vilket i praktiken innebär att det är godtyckligt hur den stärker den individuella friheten hos i huvudsak kvinnor och omyndiga.⁵⁶

En grundläggande tanke inom socialliberalismen är att individer har rätt till självförsörjning och att alla människor har samma rättigheter oavsett exempelvis kön, klass eller etnicitet. Genom Basic Income Earth Network har flertalet projekt startats som en direkt åtgärd mot fattigdom och utanförskap i nya industriländer i Asien och Afrika. Ett exempel på en sådan åtgärd är pilotprojektet i Otjivero och Omitara, Namibia som startade 2008. Det var tyska hjälparbetare som initierade arbetet i ett samhälle där klasskillnaderna mellan svarta och vita är påtagliga och viljan att ändra på detta är liten. Projektet startade för åtta år sedan och finansieras av flera icke-statliga organisationer som kyrkor och fackföreningar genom the Namibian Basic Income Guarantee Coalition. Projekten har vid flera tillfällen riskerat att läggas ner av ekonomiska skäl men har hittills efter politiska påtryckningar kunnat förlängas ytterligare, dock med något reducerad summa. Basinkomsten i Namibia är inte tillräcklig för försörjning och utformad i projektform. Den finansieras av privata donationer och organisatoriskt arbete, och är därmed endast

⁵³ www.basinkomst.nu

⁵⁴ Widerquist och Sheahan 2012 s. 12-14

⁵⁵ Bryan och Castillo 2012 s. 65-68

⁵⁶ <http://www.economist.com/node/18867440>

garanterad och betalas ut på regelbunden basis så länge det finns pengar kvar. Men den är villkorslös och betalas ut till alla under 60 år.⁵⁷

Huffington Post berättar i juni 2015 att 100 namibiska dollar (i maj 2016 motsvarande drygt 55 svenska kronor) i månaden i drygt sju år har gjort stora skillnader för 930 invånare i Otjivero.⁵⁸ Bland annat har undernärningen bland barn minskat från att drabba fyra av tio till endast ett av tio barn. Människorna i Otjivero är över lag inte lika fattiga längre och de personliga skulderna har minskat. Den ekonomiska aktiviteten har ökat och några invånare har blivit småföretagare. Ett enskilt exempel och solskenshistoria är den om den ensamstående flerbarnsmamman Sarah Katangolo som skildras i flera olika tidningsartiklar från 2009 och framåt. Katangolo växte upp under statarliknande förhållanden på en vit mans ägor. Hon har ingen utbildning, gifte sig tidigt och fick sju barn innan hennes man dog. Katangolo köpte två kycklingar för hälften av sin första Basic Income Guarantee (BIG) i januari 2008. Kycklingarna förökade sig, hon sålde dem för åtta gånger så mycket som hon ursprungligen köpt dem för och blev därmed vinstdrivande småföretagare. Hon har fortsatt föda upp och sälja kycklingar och därigenom lyckats förbättra sin och sin familjs situation bland annat genom att hon nu har råd att betala skolavgiften för fem barn, vilket var en omöjlighet innan projektet startade. Fler exempel på företagande i Otjivero är isglasstillverkning och brödförsäljning. Människor investerar också mer i sitt boende, sparar och skaffar sig en utbildning. Diskriminering, utanförskap och kriminalitet fortsätter i Otjivero, men många vittnar också om större framtidstro och en viss sorts kriminella aktiviteter som snatteri, tjuvfiske och olaga intrång har minskat betydligt i samband med införandet av Basic Income Guarantee i Otjivero, Namibia.⁵⁹

Europeisk ekonomisk politik har sin grund i liberala idéer om individens frihet, jämlikhet och rationalitet. Ändå har den ekonomiska politiken historiskt sett ofta bekämpat fattigdom genom indirekta lösningar som reglering av priser och löner. I många fall ger sådana indirekta lösningar också ur ett liberalt perspektiv oönskade konsekvenser såsom ojämlikhet, ofrihet och utanförskap. Vissa delar av samhället blir låsta för en del individer helt enkelt därför att de är för kostsamma för den fattigare delen av befolkningen och allt fler människor befinner sig även i Europa i en fattigdomsfälla som hämmar individens frihet och rationalitet. Det svenska systemet med ekonomiskt bistånd är ett exempel på indirekt åtgärd som låser in människor i fattigdomsfällor. För den som lever på ekonomiskt bistånd i Sverige, lönar det sig inte att arbeta enstaka timmar mot låg betalning eftersom bidraget försvinner i takt med intjänad lön. Ett sätt att försöka minska de oönskade effekterna av indirekta fattigdomsåtgärder kan vara att tillämpa mer direkta åtgärder som till exempel helikopterpengar, det vill säga pengar direkt till individen genom omfördelning av samhälleliga resurser. Att göra dessa helikopterpengar villkorslösa och garanterade på regelbunden basis innebär basinkomst. Genom att basera basinkomsten på medborgarskap, inte en persons förhållande till arbetsmarknaden, ökar individens fria val och möjligheter samtidigt som materiella ojämlikheter minskar och det individuella oberoendet stärks. Till skillnad från ekonomiskt bistånd, kan basinkomst utformas så att det lönar sig att arbeta även få timmar mot låg betalning.⁶⁰

Det är svårt att förutse om direkta åtgärder faktiskt kan klara problematiken med fattigdom på ett bättre sätt än traditionella välfärdsåtgärder genom endast teoretiska studier. Projekten genom BIEN har visserligen resulterat i

⁵⁷ Haarmann och Haarmann 2012 s. 33-38

⁵⁸ http://www.huffingtonpost.com/st-gallen-symposium/small-yet-big-the-basic-i_b_7123938.html

⁵⁹ Haarmann och Haarmann 2012 s. 48-51

⁶⁰ Birnbaum 2012 s.6-10, Bergh s. 15

positiva resultat för enskilda individer, men de sammanlagda resultaten av projekten varierar. En del av deltagarna har tagit sig ur sin fattigdomsfälla och arbetar fler timmar än innan projekten startade, men det ger ändå inte mycket underlag för att förutse konsekvenserna av ett framtida europeiskt projekt. Men inom några år kommer vi troligtvis ha svar på flera frågor rörande basinkomst i europeiska länder. I juni 2016 ska schweiziska medborgare rösta om införande av nationell basinkomst⁶¹ och i Nederländerna och Finland planeras parallella pilotprojekt starta under 2017.⁶²

4.2 Nyliberalism och negativ inkomstskatt

Nyliberalismen uppstod som idé på 1930- och 40-talen som en kritik av socialliberalismen och har sedan 1970-talet haft stark påverkan på nationalekonomin i flera länder, framförallt i USA. Nyliberalism skiljer sig från socialliberalism främst angående statens inverkan på ekonomin. Då den liberala traditionen förespråkar en så minimal stat som möjligt, menar förespråkare för nyliberalismen att för att marknadskrafterna ska nå sin fulla potential, bör en stark stat skapa och upprätthålla institutioner som gör det möjligt.⁶³

En variant av basinkomst är en så kallad negativ inkomstskatt. Beroende på hur den negativa inkomstskatten utformas kan den fungera som allt ifrån samma sak som basinkomst som innefattar alla medlemmar i ett samhälle utan krav på motprestation, till ett ekonomiskt system som gynnar den som arbetar och med syfte att skapa incitament till arbete.⁶⁴ Begreppet dök upp första gången på 1930-talet och ett första politiskt förslag om införande av negativ inkomstskatt presenterades 1942 av den brittiska ekonomen Juliet Rhys-Williams. Rhys-Williams var politiskt aktiv först som liberal, senare som konservativ. Hon intresserade sig för välfärdsfrågor och ansåg att det brittiska fattigvårdssystemet var orättvist. Hon menade att fattiga arbetare och arbetslösa borde ha samma rättigheter som gamla och sjuka och att det borde löna sig att arbeta få timmar utan att förlora bidrag. Hon förespråkade en skattereform med incitament till arbete som bas och menade att faran med bidragsfällor kunde avhjälpas med negativ inkomstskatt upp till en fastställd minimilön. Den som saknade inkomst eller hade väldigt låg inkomst skulle få tillbaka på skatten upp till denna minimilön. Ersättningen skulle sedan fasas ut i takt med ökande arbetsinkomst. Rhys-Williams idéer väckte lite intresse och stort motstånd. Främst ansågs den progressiva skattepolitiken bli för kostsam, men ett starkt argument mot den var också att sådan politik skulle bli svår att vinna opinion på. Framförallt därför att det ansågs orimligt att erhålla inkomst utan motkrav. Slutligen valde försäkringsminister Jim Griffiths att följa William Beveridges förslag om en utvecklad och centraliserad version av de redan existerande bidragssystemen och negativ inkomstskatt utreddes inte vidare i Storbritannien.⁶⁵

Med Friedmans bok *Capitalism and Freedom* från 1962 presenterades begreppet för en bredare publik och negativ inkomstskatt började diskuteras bland ekonomer såväl som i den politiska debatten, framförallt i USA. Milton Friedman menade att negativ inkomstskatt ska vara kravlös och ersätta all övrig välfärd som en ren fattigdomsåtgärd. Han motiverade detta med påståendet att människor tenderar att vilja lindra den synliga fattigdomen förutsatt att alla andra också gör det. Ett sådant negativt skattesystem existerar utanför marknaden och minskar därför incitamentet till självhjälp bland dem som får tillbaka på skatten istället för att betala skatt, men

⁶¹ <http://www.di.se/artiklar/2016/5/23/schweiz-rostar-om-medborgarlon>

⁶² <http://www.svd.se/finlands-forsok-med-basinkomst-kan-bli-forebild> ,
<http://www.dn.se/ekonomi/nederlanderna-provar-att-infora-medborgarlon/>

⁶³ Gamble 2007

⁶⁴ Birnbaum 2012 s.3

⁶⁵ Sloman 2016 s.204-209

Friedman ansåg att de samhälleliga vinsterna är större. Miniminivån måste hållas tillräckligt låg för att inte ta bort incitamenten för självhjälp helt och hållet men det bör finnas utrymme för alla att ha friheten att konsumera och därmed bidra till de dynamiska marknadskrafterna. Liksom den svenska arbetslinjen, syftar Friedmans idé om negativ inkomstskatt till att främja tillväxt. Negativ inkomstskatt skulle, enligt Friedman, lätt kunna integreras i skattesystemet och därmed inte resultera i några extra administrativa omkostnader att tala om.⁶⁶

Friedmans idéer om negativ inkomstskatt grundar sig i hans kritik av den brittiska ekonomen John Maynard Keynes multiplikator teori. Keynes socialliberala teori har till viss del legat till grund för bland annat svensk ekonomi och stabiliseringspolitik under 1900-talet och multiplikator teorin är en modell som i stora drag ut på att ekonomin alltid strävar mot jämvikt. För att skapa jämvikt bör staten gå in och reglerna konjunktursvängningarna mot jämvikt och på så vis säkerställa individens konsumtionsvanor. På så sätt kan vi konsumera oss ur dåliga tider vilket i sin tur motverkar arbetslöshet. Helt enkelt genom skattesänkningar och höjda bidrag när konsumtionen går trögt, och beskatta arbete och konsumtion mer när produktionen är hög. Keynes menar att en relativt liten statlig utgift när den osynliga handen behöver en mer synlig statlig hjälpande hand genererar flera gånger avkastning och räcker för att leda samhällsekonomin mot jämvikt. Som nyliberal ansåg Friedman istället att det är konsumenterna som styr ekonomin och han argumenterade för klassiska liberala argument som individens frigörelse och rationalitet. Keynes antagande om individens konstanta konsumtionsbenägenhet är, enligt Friedman, felaktig. Friedman menade istället att en rationell konsument tenderar att spara i dåliga tider oavsett tillfälligt höjda bidrag. Utan premissen att konsumentens konsumtionsbenägenhet är konstant, faller mycket av Keynes argumentation om statens roll i ekonomiska konjunktursvängningar. Friedmans idé om *the permanent income* innebär att individens konsumtionsbenägenhet inte baseras på hur mycket hen har i plånboken för tillfället, utan snarare på vad hen kan förvänta sig på lång sikt. För att marknadskrafterna ska fungera behövs fria konsumenter, inte statliga subventioner.⁶⁷ Rationella individers beteende på marknaden beror alltså på förväntade framtidsutsikter och långsiktig ekonomisk trygghet skapar efterfrågan.

Idén om negativ inkomstskatt fick gehör och i USA debatterades frågan även i politiska kretsar under 1960- och 70-talen⁶⁸ och under sin mandatperiod i slutet av 1960-talet presenterade den republikanska presidenten Richard Nixon ett förslag om Negative Income Tax (NIT) som i likhet med Friedmans idéer skulle vara ett kravlöst system som skulle ersätta övrig federal välfärd. En positiv följd av NIT skulle bli frigörelse av individens specifika potential i samhället, men Nixons förslag röstades ner i kongressen.⁶⁹

Men idén om NIT hade ändå fått fotfäste i den amerikanska politiken och mellan 1968 och 1980 genomfördes fyra experiment med negativ inkomstskatt i USA och ett i Kanada. Det största och längsta experimentet genomfördes i Seattle och Denver och innefattade 4800 familjer som före projektstart låg på en inkomst betydligt lägre än fattigdomsgränsen. Många av dem var dessutom skuldsatta sen tidigare. Seattle/Denverexperimentet startade 1970 och avslutades 1980. Några av deltagarna blev lovade en förlängning till 1990 vilket innebär att dessa familjer trodde sig ha garanterad inkomst längre än i det faktiska fallet. Det kan, om vi utgår från Friedmans teori om den rationella konsumenten, ha haft inverkan på resultatet av experimentet. De övriga fyra experimenten innefattade

⁶⁶ Friedman 1962 s.191-195

⁶⁷ Chao 2003 s.84-87

⁶⁸ Widerquist och Sheahan 2012 s. 11

⁶⁹ Moffitt 2003 s.27

de också mycket fattiga familjer och varade mellan 3 till 4 år. Det kanadensiska projektet avslutades till och med innan det analyserades på grund av regeringsskifte i Kanada. Senare har projektet dock analyserats på universitet och resultaten visade att de flesta deltagarna inte valde att arbeta färre timmar. De som däremot valde att arbeta i mindre utsträckning i Manitoba, Kanada var nästan uteslutande kvinnor med små barn och tonåringar som valde att utbilda sig istället. Resultaten visade också att flera familjer lyckades förbättra sin ekonomi väsentligt, om än bara så länge projektet varade.⁷⁰

Resultaten av dem fem experimenten i USA och Kanada visar att antalet totalt arbetade timmar minskade. Detta beror på att deltagarna, som mestadels bestod av familjer med småbarn, ofta valde att prioritera sina barn när de hade en säkrad inkomst. Framförallt familjer med två arbetsföra vuxna, valde i flera fall att låta en vuxen stanna hemma med barnen. Men resultaten visar också på hälsofördelar och förbättrade skolresultat bland barnen. Även om projektanalyserna av de fem tidsbegränsade experimenten under 1970-talet är intressanta, är det omöjligt att överföra resultaten till ett tänkbart nationellt system utan tidsbegränsning.⁷¹

Friedman och nyliberalismen hade stort inflytande på den ekonomiska politiken i USA under 1970-talet och 1975 infördes ett federalt ekonomiskt system, Earned Income Tax Credit (EITC) som till viss del liknar Nixons förslag från 1969. EITC innebär skattesubventioneringar till arbetare med låg inkomst som uppfyller ett krav på ett visst antal arbetade timmar. Systemet riktar sig alltså mot en del fattiga arbetare och finansieras inte genom välfärdssystemet. Den som uppfyller ett minimikrav på antal arbetade timmar men med låg inkomst får, istället för att betala skatt för sitt arbete, tillbaka på skatten upp till en fastställd minimiinkomst. Detta är en form av negativ inkomstskatt som reformerades och utvecklades ytterligare under Bill Clintons mandatperiod som en del av den amerikanska arbetslinjen under 1990-talet. 1993 lovade Clinton i kongressen att välfärdssystemet skulle genomgå grundläggande förändringar, "*to end welfare as we know it*" och 1996 ersattes *Aid to Families with dependent children* med *Personal Responsibility and Work Opportunity Act* med syfte att minska arbetslösheten och få människor in i självförsörjande arbete.

Resultaten av EITC sedan 1990-talets är varierande och svåröverskådliga och huruvida negativ inkomstskatt i USA ökar eller minskar antalet arbetade timmar beror på en rad faktorer rörande de enskilda individernas och familjernas situationer. För familjer med låg inkomst och två arbetsföra vuxna, har EITC i många fall i likhet med de fem experimenten med NIT lett till att bara en arbetar. Ensamstående föräldrar har däremot ökat sina antal arbetade timmar. I motsats till Friedmans ursprungliga idé och syfte har EITC i USA inte heller frigjort individen. EITC är liksom de fem experimenten i USA och Kanada, till skillnad från Friedmans ursprungliga idé, inte individuell utan baseras på familjens gemensamma inkomst.⁷² EITC har enligt planen resulterat i minskad arbetslöshet i USA, men har också skapat ett allt större glapp mellan arbetare och arbetslösa. Den som saknar arbete eller inte arbetar tillräckligt många timmar, hamnar utanför systemet och hänvisas till den sociala välfärden. Den som däremot arbetar tillräckligt många timmar men mot otillräcklig ersättning blir ersatt genom skattesystemet. Dessutom har systemet visserligen lyckats flytta många människor från arbetslöshet till arbete, men eftersom minimiinkomsten är satt i nivå med bidragssystemet har EITC ännu inte lyckats lyfta människor ur fattigdom i önskad utsträckning. Det finns även några administrativa problem med EITC. Till exempel missar en

⁷⁰ Widerquist 2005 s. 59, Widerquist och Sheahan 2012 s. 17-32

⁷¹ Widerquist 2005 s. 71-81

⁷² Moffitt 2003 s.9-13, 21, 26-27

del familjer att anmäla sig till programmet och missar då sin EITC även om de är berättigade. EITC betalas också i många fall ut som en årlig klumpsumma i efterhand vilket försätter familjer i långvarig fattigdom i väntan på ekonomisk lättnad. Detta leder i sin tur till sjukdom och uteblivna arbetade timmar som kan leda till att familjen inte längre är berättigad till EITC.⁷³ Systemproblemen innebär att många människor stannar kvar i fattigdom och därmed ökar inte heller konsumentkraften i önskad omfattning. Om vi utgår från Friedmans teori om konsumtionsfunktionen är det lätt att anta att dessa människor inte heller kommer att bli en köpstark grupp så länge de befinner sig på eller under fattigdomsgränsen. Den största fördelen med EITC verkar ändå vara minskade administrativa kostnader i det amerikanska ekonomiska systemet (Weaver s.13) men kostnaderna har inte försvunnit som Friedman förutspådde vid ett införande av kravlös negativ inkomstskatt, till största del därför att bidragssystemet för dem som hamnar utanför EITC-programmet finns kvar. Dessutom har systemet medfört större kontroll av den enskilda låginkomsttagaren. Stora motkrav på individen, som exempelvis ett visst antal sökta jobb eller deltagande i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har också skapat högre administrativa omkostnader och ökad byråkrati. Element av Friedmans idé återfinns alltså inom EITC i en federal lag som, åtminstone delvis, ökar incitament till arbete. Men det är också en del som går helt emot Friedmans ursprungliga idé, främst på grund av att EITC inte är kravlös.⁷⁴

I nyliberal anda varierar Friedmans teorier mellan att förespråka arbetsmarknadspolitiska åtgärder och marknadskrafternas tillräcklighet. 1976 mottog Friedman Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne för sitt arbete mot fattigdom. Men Friedmans syfte med konsumtionsanalysen och negativ inkomstskatt var inte att lyfta människor ur fattigdom för deras egen skull. Friedmans teori grundar sig inte i klassiska liberala idéer om individuell frihet, allas lika värde och rätten till självförsörjning. Däremot syftar den till att minska fattigdom av andra anledningar. Friedman ansåg att negativ inkomstskatt är ett sätt att effektivisera välgörenhetsarbetet. Människor tenderar att inte vilja se fattigdom runt sig, och i synnerhet USA väljer många bemedlade människor därför att ägna sig åt frivilligt välgörenhetsarbete. Friedman menade att sådana frivilliga insatser är en ineffektiv fattigdomsåtgärd som inte heller gynnar marknadskrafterna. Däremot förespråkade han inte lagstadgad minimilön med argumentet att företagen då inte har råd att köpa in lika mycket arbetskraft och därför tvingas välja bort en del individer och kanske till och med tenderar att diskriminera hela grupper i samhället. Vidare argumenterade Friedman för negativ inkomstskatt som en form av samhällsinvestering som syftar till att frigöra särskilt begåvade personers eventuella potential. Om sådana särskilt begåvade människor låses in i fattigdom och utanförskap, förlorar samhället en resurs för samhällelig tillväxt.⁷⁵ En konsekvens av de fem experimenten med NIT i USA och Kanada var förlängd skolgång och förbättrade skolresultat hos barnen, vilket åtminstone delvis styrker Friedmans tankar om negativ inkomstskatt som en investering för långsiktig samhällelig tillväxt.

Å ena sidan har alltså Friedmans förslag om negativ inkomstskatt fått enormt stort genomslag i och med EITC, å andra sidan har den ursprungliga idén om kravlös negativ inkomstskatt som ersättning för välfärden i USA aldrig prövats.⁷⁶ Anledningen till att EITC har frångått de grundläggande idéerna om vad negativ inkomstskatt är och bör vara, är troligen politisk. Nyliberalism är en relativt ny ideologi som med sina pragmatiska inslag och kraftiga

⁷³ Weaver 2000 s.2-5, 10-13

⁷⁴ Moffitt 2003 s. 26-27

⁷⁵ Friedman 1962 s.181, 190-198

⁷⁶ Moffitt 2003 s.24-30

svängningar mellan frihetlig och auktoritär politik på många sätt skapar kontroverser gentemot historisk tradition och gängse uppfattningar i ett land om hur välfärdsstaten bör utformas. Nixons förslag från 1969 röstades ner i kongressen och det är inte troligt att den allmänna opinionen skulle svänga så kraftigt som från att stötta arbetslinjen till att vilja införa kravlös negativ inkomstskatt över en natt. Däremot har EITC efter 40 år i USA kanske ändå på något sätt berett väg för idén om basinkomst som en del av framtidens ekonomiska lösningar. En del människor har tjänat väldigt mycket på den nyliberala nationalekonomin i USA och den har banat väg för allt fler riskkapitalister. En sådan riskkapitalist är Sam Altman, VD för ett seed accelerator-företag i Kalifornien. Altman meddelade i februari 2016 att företaget ämnar investera i ett fem år långt projekt med basinkomst i USA. Altman är övertygad om att de flesta traditionella jobb kommer att försvinna i en framtid av robotisering och automatisering och tror att basinkomst kan vara ett sätt för mänskligheten att överleva en sådan övergripande strukturell förändring av arbetsmarknaden. Altman hoppas på att efter genomfört basinkomstprojekt kunna svara på klassiska liberal-utilitaristiska frågor som huruvida basinkomst kan leda till ett mer kreativt samhälle eller skapa mer lycka i världen.⁷⁷

Inte heller i Kanada är frågan om basinkomst helt ny. Frågan har dykt upp i debatten sedan 1930-talet och 1974-79 genomfördes ett relativt lyckat pilotprojekt med negativ inkomstskatt i Dauphin, Manitoba. Ytterligare ett försök med basinkomst planeras i Quebec, och senator Art Eggleton har även lämnat en motion om en federal undersökning angående nationell basinkomst i Kanada.⁷⁸

4.3 Socialism och kooperativ med en enda inkomst

Idéer om inkomst utan motkrav står alltså att finna inom den liberala teoribildningen, där naturliga rättigheter som individuell frihet och äganderätt spelar en central roll. Själva begreppet ”basinkomst” är däremot relativt nytt inom socialismen och några direkta motsvarigheter finns historiskt inte. Men idén om basinkomst går på sätt och vis att härleda till klassiska socialistiska idéer om ett samhälle utan politiska och ekonomiska samhällsklasser och med jämlik resursfördelning, med andra ord det klasslösa samhället.

Socialism är en ideologi som kan spåras långt tillbaka i tiden. På 300-talet före Kristus och resonerar Platon kring egendomsgemenskap i verket *Staten* och i Nya Testamentet förekommer principen ”Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov” i en beskrivande historia av önskad samhällsordning. Flertalet socialister, kommunister och anarkister har historiskt använt sig av samma fras som en beskrivning av det klasslösa samhället och i kritiska analyser av det kapitalistiska systemet.⁷⁹ I sin *kritik av Gotha-programmet* från 1875 använder Karl Marx idén om mänskliga förmågor och behov som en beskrivning av det kommunistiska samhället. Marx menade att det självdödande lönearbetet är förgörande för mänskligheten och kritiken av Gotha-programmet går i huvudsak ut på att ett system med statligt ägda produktionsmedel inte ger önskvärd effekt så länge staten är kapitalistisk. Så länge det finns ekonomiska samhällsklasser finns det också ekonomiska intressekonflikter och ett rättvist lönesystem blir en omöjlighet. Marx avslutar sitt resonemang så här:

”I en högre fas av det kommunistiska samhället - när individernas förslavande underordnande under arbetsfördelningen försvunnit och därmed också motsättningen mellan andligt och kroppsligt arbete, när arbetet blivit inte blott ett medel för livsuppehälle utan rent av det viktigaste livsbehovet, när jämlika

⁷⁷ <http://www.vox.com/2016/1/28/10860830/y-combinator-basic-income>

⁷⁸ <https://www.thestar.com/opinion/commentary/2016/03/01/lets-get-the-basic-income-experiment-right.html>

⁷⁹ Friedman 1962 s.167

med individernas allsidiga utveckling också produktivkrafterna vuxit och alla den gemensamma kooperativa rikedomens källor flödar ymnigare - först då kan man helt överskrida den borgerliga rättens trånga horisont och samhället kan skriva på sina fanor: Av var och en efter hans förmåga, åt var och en efter hans behov!”⁸⁰

Principen om ”var och en efter förmåga, åt var och en efter behov” innebär att den som kan, bidrar till den samhälleliga produktionen i den grad hen är kapabel, samtidigt som samhällets resurser fördelas så att den som behöver mest också får mest oavsett insats i produktionen. En tänkbar basinkomst i ett klasslöst samhälle är därför på sätt och vis självklar och en grundbult för hela det ekonomiska systemet. Å andra sidan fyller den inte kraven på basinkomst eftersom den visserligen är individuell och garanterad så länge det finns resurser att fördela, men den är inte villkorslös eftersom det förutsätts att alla bidrar i den grad de har förmåga till. Den betalas troligtvis inte heller, eller i alla fall inte endast, ut i reda pengar. Resurserna kan istället fördelas direkt i form av till exempel mat och boende, vård och utbildning. Inkomsten är heller inte lika för alla eftersom alla har olika behov och den främsta anledningen till att basinkomst är en omöjlighet i ett klasslöst samhälle är att den blir den enda inkomsten snarare än basen för inkomst.

Liksom inom klassisk liberalism spelar den mänskliga friheten stor roll inom socialism såväl som anarkism men begreppet ”frihet” har inom marxismen en något annorlunda innebörd än motsvarande liberalt begrepp. Marxistisk teori handlar om frigörelse snarare än frihet och syftar till människans frigörelse från alienationen. Marx menar att lönearbetaren alierar sig själv från produkten hen skapar i och med att produktens faktiska värde inte motsvarar den lön som erhålls, men också att arbetaren alierar sig från sig själv som fritt verksam individ i kreativa processer. Lönearbetaren blir slav under produktionsförhållandena och alierar sig från den egna skapandeprocessen och den fria kreativiteten. Eftersom det kapitalistiska systemet är utformat så, att arbetarens penningbelöning inte motsvarar det faktiska värdet av det som produceras kan lönearbetaren aldrig bli fri. För mänsklighetens frigörelses skull, bör arbetet istället utformas så att människor känner tillfredsställelse i själva aktiviteten. Arbetet i sig och tillfredsställelsen det ger, är belöningen istället för marknadsstyrd penningbelöning. Arbetet kan och bör, som Marx uttrycker det, utformas så att arbetet blir ”inte blott ett medel för livsuppehälle utan rent av det viktigaste livsbehovet.”⁸¹

Mot bakgrund av marxistisk historieskrivning finns ett förväntat motstånd mot basinkomst inom den samtida vänsterrörelsen. Kritiken bottnar i samma problematik som Marx hävdade i sin kritik av Gotha-programmet. Nämligen att hela idén om basinkomst förutsätter ett kapitalistiskt system. Den främsta invändningen handlar om hur basinkomst i det rådande ekonomiska systemet skulle fungera. Om basinkomst införs med en nivå som går att leva på och ersätter övrig välfärd, är risken att företagen kommer att höja sina löner för att konkurrera om arbetskraften. Eftersom företagen drivs av vinstmarginal kommer detta att skapa inflation, det vill säga priserna kommer att höjas i motsvarande mån och värdet av basinkomsten kommer i praktiken att urholkas. De samhällsmedborgare som idag är beroende av exempelvis sjukpenning, a-kassa och ekonomisk bistånd kommer inte att ha möjlighet att försörja sig endast med hjälp av basinkomsten. Om vi utgår från detta scenario skulle

⁸⁰ <https://www.marxists.org/svenska/marx/1875/19-d014.htm>

⁸¹ Birnbaum 2012 s.147, 153

basinkomst således vara förödande inte bara för individer som saknar anställning utan också för det kapitalistiska välfärdssamhället som helhet.⁸²

En viktig aspekt ur socialistisk synvinkel är alltså att arbetet är grundbulten i samhället. Därför riskerar den som inte arbetar att hamna i maktlöst utanförskap varför medborgarna i socialistisk anda bör dela på det arbete som behöver utföras i ett samhälle. Utanförskapet baseras alltså i första hand på arbetsbrist, inte på fattigdom.⁸³

Av förklarliga skäl finns det alltså inga faktiska basinkomstprojekt som grundar sig i socialism. Däremot finns det flera exempel på kooperativ som infört system som grundar sig på socialistiska idéer om det klasslösa samhället och principen om ”av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov”. De mest kända är de israeliska kibbutzerna. Kibbutzerna har sedan starten 1910 genomgått flera förändringar men tanken om att alla arbetare får samma ersättning oavsett arbetsinsats, lever ännu kvar. Kibbutzens medlemmar arbetar efter förmåga och inom Kibbutzen är mat, boende, skola, sjukvård och mediciner gratis. En gång om året får medlemmarna en summa pengar att spendera utanför Kibbutzen. Denna summa är lika för alla.⁸⁴ Även om kibbutzerna är utformade efter socialistiska idéer är de väl anpassade efter det rådande ekonomiska systemet utanför kooperativen. Exempelvis utgör kibbutzernas turistnäring och besöksverksamhet en stor del av samhällets inkomster.

Ytterligare exempel på en socialistisk kooperativ där resurserna fördelas rättvist är ett litet område med knappt 2800 invånare i Andalusien i Spanien; Marinaleda. Efter Fransisco Francos död 1975 startade en grupp socialister en rörelse mot vad de kallar för *en kommunistisk utopi* i Marinaleda. En av gruppens medlemmar var historieläraren Sánchez Gordillo och sedan 1979 är han områdets borgmästare. Marinaleda var under Francos tid ett fattigt område men Gordillo och hans medarbetare har lyckats skapa en enklav med social rättvisa och relativt hög tillväxt genom lokal odling. Spanien har mellan 1976 och 2015 haft i genomsnitt 16.46% arbetslöshet⁸⁵ samtidigt som Marinaleda har haft nästan full sysselsättning i 35 år. I Marinaleda anses mat och bostad vara en mänsklig rättighet, nästan alla jobbar med jordbruk och lönen är lika för alla oavsett insats. 2013 låg lönen på 1200 euro per person och månad. Man har lyckats hålla skatterna nere genom gemensamt ansvar för stadens allmännytt. Det anordnas till exempel städdagar och arbetarna lagar mat och äter tillsammans.⁸⁶ I fallet Marinaleda har man ockuperat militärägd mark och därigenom tagit tillbaka den jordbruksmark som Thomas Paine menade var människornas rättmätiga försörjningsmöjlighet.

Socialism har, som ideologi, inte haft lika stor genomslagskraft på den globala ekonomiska politiken som social-liberalism och nyliberalism men däremot återfinns socialistiska idéer inom social-liberalismen såväl som inom socialdemokratien. Socialliberalism som ideologi ligger bakom stora delar av den europeiska välfärdsstaten och socialdemokratien har som politisk rörelse haft stor inverkan på välfärdsstatens framväxt i framförallt i Sverige och resten av de nordiska staterna. Det svenska socialförsäkringssystemet bygger på idén att alla medborgare bör bidra i form av lönearbete, men också att alla medborgare har rätt till försörjningsmöjligheter. Försäkringssystemet är generellt behovsprövande och universellt och det finns ett inslag som till del liknar basinkomst, nämligen barnbidraget. 1948 ändrades barnbidraget från inkomstprövat till allmänt barnbidrag och innebär en garanterad,

⁸² <http://www.arbetaren.se/2016/01/22/arbetstidsforkortning-hellre-an-medborgarlon/>

⁸³ <http://www.internationalen.se/2016/02/darfor-bor-vi-socialister-motsatta-oss-medborgarlon/>

⁸⁴ Cheng och Sun 2015 s. 161-175

⁸⁵ <http://www.tradingeconomics.com/spain/unemployment-rate>

⁸⁶ <http://www.bloomberg.com/news/articles/2012-10-18/spains-robin-hood>

kravlös utbetalning till alla barns föräldrar. Summan varierar visserligen något på grund av flerbarnstillägget och av förklarliga skäl disponerar föräldrarna över bidraget. Bidraget är inte heller tillräckligt för basal försörjning av barnet, utan snarare en ekonomisk lättnad för vårdnadshavarna.

Den nu verksamma marxisten Kathi Weeks tillhör den grupp socialister som är positiva till basinkomst. Hon föreslår basinkomst som en lösning på flera arbetsrelaterade problem i samhället. Weeks utgår från tre grundläggande problem med arbete i det samtida samhället, nämligen att det finns för få jobb, att vi lägger för mycket tid på jobb och allt som har med jobb att göra samt att det obetalda arbetet inte räknas. När Marx i sin kritik av Gotha-programmet menade att arbete bör bli det viktigaste livsbehovet, menade han att detta endast kan och bör ske inom det klasslösa samhället. Weeks menar att arbetet har förändrats från att vara en av flera komponenter i livet till det centrala i livet och det som skapar plats åt individen inom det kapitalistiska systemet. Eftersom många står utanför arbetsmarknaden, andra får psykiska men av att känna sig otillräckliga på jobbet och eftersom allt mer av vår mänskliga aktivitet värderas på marknaden och belönas därefter, är det alltså inte en fördel att arbetet har blivit ”det viktigaste livsbehovet”. Som åtgärd föreslår Weeks arbetstidsförkortning men ännu hellre basinkomst. Fördelarna med basinkomst framför arbetstidsförkortning är att basinkomst berör fler människor och ger på så sätt också större möjligheter till lyckade löneförhandlingar och bättre arbetsvillkor. En annan aspekt är att det stärker individens oberoende på ett bättre sätt eftersom familjebildning inte behöver bli ett substitut för anställning för den som drabbats av arbetslöshet. Men den största fördelen med basinkomst, anser Weeks, är att en sådan reform skulle förändra allmänhetens attityder mot arbete så att den mer stämmer överens med arbetets syfte i samtiden och framtiden. En form av paradigmskifte där länken mellan individens identitet och hans arbete, eller avsaknad av arbete, blir svagare.⁸⁷

Slitningarna inom vänsterrörelsen verkar handla om att basinkomst helt enkelt inte får plats, eller ens behövs i ett klasslöst samhälle. Om vi i likhet med Marx kritik av Gotha-programmet utgår från att det klasslösa samhället inte är möjligt att genomföra inom rådande ekonomiskt system är heller inte basinkomst lösning på problemen kring ojämlig resursfördelning. Men om vi tänker oss en förenkling och effektivisering av välfärdssamhället inom det rådande ekonomiska systemet, kan basinkomst vara en möjlig väg. En tänkbar konsekvens av ett samhälle där människor kan välja att arbeta färre antal timmar, är att de jobb som faktiskt finns kan fördelas mellan dem som idag saknar anställning.

⁸⁷ Weeks 2014

5 Slutsatser

5.1 Resultat

Svaret på uppsatsens första forskningsfråga om hur idéer om inkomst utan motkrav växt fram och hur de har utvecklats inom politiska traditioner och i skilda ekonomisk-historiska sammanhang, samt hur den idag vanligaste definitionen av basinkomst förhåller sig till idéns rötter är komplex. Den allra vanligaste betydelsen av ”basinkomst” idag är det är en medborgerlig inkomst som inte är knuten till arbete. Inkomsten ska vara garanterad, villkorslös och individuell. Vanliga tillägg är också att den ska vara tillräcklig för försörjning och betalas ut i reda pengar på regelbunden basis.

Klart är att idéer om inkomst utan motkrav är en välfärdsidé som växt fram som ett alternativ till dominerande idéer om välfärd knuten till arbete. Troligen har synen på ägande och inkomst haft betydelse för mänsklig försörjning sedan människor blev bofasta men filosofiska idéer om inkomst utan motkrav kan med säkerhet härledas så långt tillbaka i tiden som till 300-talet f. Kr. och Platons resonemang kring egendomsgemenskap. I det förindustriella samhället i Europa var egendomsgemenskapen ofta en förutsättning för överlevnad då arbetet var knutet till självhushållning. Den som hade familj och mark att bruka, hade också sin inkomst någorlunda tryggad eftersom hushållsmedlemmarna arbetade tillsammans i den utsträckning de hade möjlighet till, och delade på avkastningen av arbetet. Från ca år 1000 till reformationen på 1500-talet kunde egendomslösa i viss mån få ekonomisk hjälp utan motkrav av kyrkan och allmänna moraliska lagar uppmanade bemedlade människor att dela med sig av sin egendom. När kyrkan skiljdes från staten under 1500-talet, ändrades synen på fattiga och egendomslöshet kom att anses bero på individens oförmåga och moraliska defekter. Staten blev ytterst ansvarig för fattigvården och utan kyrkans samaritverksamhet försämrades situationen för många egendomslösa.

Efter reformationen splittrades kyrkan och flera nya moraliska riktningar tog form som följdes av olika ideologiska rörelser. Den industriella revolutionen innebar förflyttning av arbete, egendom och kapital och moralkonservativa tankar fick ge plats åt liberalism och socialism. De grundläggande dragen som skiljer liberalism och socialism åt är att socialism förespråkar kollektivt ägande och resursfördelning medan liberalism förespråkar individuella rättigheter och privat ägande. Av dem två ligger socialism ideologiskt närmre moralkonservatism och å ena sidan verkar tankar om inkomst utan motkrav vara en logisk följd av socialistiska idéer om gemensamt ägande och resursfördelning, å andra sidan återfinns politiska förslag om inkomst utan motkrav endast inom liberalismen. Inom socialismen återfinns alltså inga idéer om inkomst utan motkrav, däremot bygger socialism på idéer om gemensamt ägande och resursfördelning. Men på grund av en socialistisk idé om arbetets fundamentala roll för mänsklig meningsfullhet är krav på arbete, om än efter förmåga, en förutsättning för det socialistiska, klasslösa samhället. Liberalismen å sin sida, bygger snarare på naturrätt, äganderätt och privat ägande som en *möjlighet* till arbete och självförsörjning. Men några *krav* på arbete återfinns inte inom liberalismen.

Det första kända förslaget på inkomst utan motkrav lades fram i USA 1796 i samband med nationens bildande som en reaktion mot att staten konfiskerade privatägd mark och på så sätt förnekade människor den naturliga rätten att äga och bruka sin mark för försörjning. Under 1800-talet växte välfärdsstaten fram i Europa och två förslag om ”baskapital” respektive ”garanterat minimum” arbetades fram av två socialliberaler i Belgien: Francois Huet och Joseph Charlier. Båda förslagen innebar garanterade och villkorslösa utbetalningar till alla myndiga medborgare. Utbetalningarna skulle dessutom bestå i reda pengar, det ena som engångssumma och det andra som utbetalningar på regelbunden basis. Däremot innebar inget av förslagen att summan skulle vara tillräcklig för basal försörjning,

utan snarare ett startkapital respektive försörjningsbidrag. Frågan har sedan dess berörts av filosofer och ekonomer i framförallt Storbritannien och USA och på 1930-talet myntades begreppet ”negativ inkomstskatt” i samband med bildandet av nyliberalismen. Med Milton Friedmans förslag om nationell, kravlös negativ inkomstskatt 1962 väcktes idéer om inkomst utan motkrav inom den amerikanska politiken, men ansågs på grund av sin kravlöshet för kontroversiell. Begreppet ”basinkomst” fick sitt genomslag i och med bildandet av *Basic Income Earth Network* 1982 och används sedan dess i större utsträckning än ”negativ inkomstskatt”. Skillnaden mellan basinkomst och negativ inkomstskatt har med skatteregler att göra, men båda varianterna kan utformas så att de fyller kraven för de grundläggande kraven för hur basinkomst vanligtvis definieras idag: Garanterad, villkorslös och individuell. Negativ inkomstskatt kan även utformas så att den motsvarar endast ett, två eller inget av de tre grundläggande kraven.

Idén om basinkomst, så som den vanligen definieras idag, har alltså sitt ursprung inom socialliberalismen. Att basinkomsten ska vara garanterad, villkorslös och individuell fastslogs av socialliberaler i mitten på 1800-talet. Däremot har idén, parallellt med övriga välfärdsidéer, utvecklats olika över tid beroende på olika politiska riktningar och länders specifika traditioner.

Uppsatsens andra forskningsfråga handlar om hur idéer om basinkomst har tillämpats i praktiken inom olika politiska traditioner och ekonomisk-historiska sammanhang.

Anmärkningsvärt är att trots att idéer om inkomst utan motkrav har sitt ursprung i socialliberal teoribildning runt 1850, prövades den första basinkomsten i praktiken inte förrän drygt 100 år senare och då på nyliberalt initiativ under beteckningen negativ inkomstskatt. Nyliberalismen förespråkar en stark stat som ska upprätthålla institutioner som möjliggör marknadskrafternas fulla potential. Milton Friedmans nyliberalism har haft stort inflytande på amerikansk politik och med Friedmans förslag om kravlös negativ inkomstskatt som utgångspunkt, genomfördes fyra tidsbegränsade projekt i USA och ett i Kanada mellan 1968 och 1980. Spår av Friedmans förslag syns även i utformandet av EITC som är en del av den amerikanska arbetslinjen. Dock uppfyller EITC inget av de grundläggande kraven för att kallas basinkomst.

Den första permanenta basinkomsten återfinns även den i USA. Sedan 1982 erhåller samtliga medborgare i Alaska en regelbunden, garanterad och kravlös del av vinsten för utförsäljningen av den lokala oljan. Här syns ett tydligt samband med liberala idéer om individens naturliga rättighet att äga och bruka sin mark för försörjning. Paines, såväl som Huets och Chaliers förslag om kompensation eller hyra för mark som förnekats individen, liknar lösningen kring PFD. Även i Iran fördelas vinsterna av de naturliga resurserna och varje familjs överhuvud erhåller regelbundet en garanterad och villkorslös summa. Nätverket BIEN har under 2000-talet skapat flera projekt med basinkomst och syftet med samtliga BIEN-projekt är att med socialliberala förtecken omfördela resurser och skapa förutsättningar för självförsörjning. I Otjivero och Omitava i Namibia har äganderätten under lång tid endast varit gällande för den vita befolkningen. Den BIG som deltagarna erhåller i Namibia kan ses som en kompensation för denna rasistiska och därmed icke-liberala fördelning av naturliga resurser.

Inom socialismen finns inga förslag eller försök till basinkomst. Men socialistiska idéer om egendomsgemenskap har resulterat i ekonomiska lösningar som i någon mån liknar basinkomst. Ett exempel på sådan inkomst är inkomsten som erhålls av arbetarna i ett socialistiskt arbetskooperativ. Här är inkomsten garanterad och individuell men inte kravlös då den förutsätter att samtliga medlemmar arbetar i den mån de har förmåga. Inkomsten betalas

heller inte ut endast i reda pengar, utan också i form av till exempel mat och boende. Däremot är den regelbunden och, förutsatt att arbetet ger önskvärd avkastning, tillräcklig för basal försörjning. Spår av socialistiska idéer syns även i utformandet av välfärdsstaten, framförallt den svenska. Beaktansvärt är att av de exempel som identifierats i denna uppsats är det allmänna barnbidraget i Sverige den tidsmässigt första inkomsten utan krav på motprestation. Trots att barnbidraget inte kallas för basinkomst, uppfyller det de grundläggande kraven. Barnbidraget är dock inte tillräckligt för försörjning av ett barn i Sverige.

Översikten nedan visar hur de åtta exemplen som tagits upp i denna uppsats uppfyller de grundläggande kraven för basinkomst, samt vilka teorier de främst kan härledas ifrån;

	Exempel	Garanterad	Kravlös	Individuell
Social-liberalism	PFD Alaska, USA 1982-pågående	X	X	X
	Iran 2010-pågående	X	X	
	Otjivero & Omitava, Namibia 2008-pågående	X	X	X
Nyliberalism	5 st NIT-experiment, USA & Kanada 1968-1980	X	X	
	EITC, USA 1975-pågående			
Socialism	Kibbutzer, Israel 1910-pågående	X		X
	Marinaleda, Spanien 1979-pågående	X		X
	Allmänna barnbidraget, Sverige 1948-pågående	X	X	X

Idéer om basinkomst har alltså tillämpats i praktiken i projektform såväl som i permanenta lösningar. Hur de har utformats beror till viss del på initiativtagarnas syften men också på rådande politiska traditioner och ekonomisk-historiska sammanhang i de områden där den prövats. Ännu har ingen kravlös basinkomst som är tillräcklig för försörjning prövats, men i USA planeras ännu ett tidsbegränsat projekt som enligt initiativtagaren Sam Altman ska räcka för basal försörjning. Planerade pilotprojekt i Nederländerna och Finland kan också komma resultera i försök med en basinkomst som går att leva på.

Den tredje forskningsfrågan gäller avsedda effekter av basinkomst och i vilken omfattning de har uppnåtts i olika exempel. De idag vanligaste argumenten för basinkomst är att en effektivisering av nuvarande välfärdssystem kommer resultera i sänkta administrativa kostnader, att basinkomst kan bromsa utvecklingen mot en växande prekär klass och de negativa konsekvenser det medför samt att basinkomst kan frigöra mänsklig potential i kreativa processer för samhällets bästa som helhet.

I fallet med EITC i USA har den önskade effekten om sänkta administrativa kostnader uppnåtts, men inte i önskad omfattning eftersom övrigt välfärdssystem finns kvar. Det är också tveksamt om EITC överhuvudtaget kan räknas som basinkomst, främst eftersom det inte innefattar samtliga medborgare. Inte heller exemplet med Marinaleda har tillräckliga likheter med basinkomst, dock innefattas samtliga medborgare i systemet och här har man lyckats hålla skatterna låga genom kooperativt arbete och på så vis sänkt de samhälleliga omkostnaderna. I de israeliska kibbutzerna råder liknande förhållanden eftersom det mesta arbetet utförs av kibbutzens medlemmar. Projektet i Namibia finansieras av privata organisationer och individer och de administrativa kostnaderna har därför snarare höjts än sänkts. Däremot är BIG ett effektivt sätt att organisera välgörenhetsarbetet. Fallen med oljevinster i Alaska och Iran syftar inte till sänkta administrativa omkostnader och huruvida systemen har sänkt eller höjt de administrativa omkostnaderna berättas inte i uppsatsen, men klart är att medborgarna tjänar reda pengar på oljevinsterna och därför löper lägre risk att nyttja övrig välfärd. Barnbidraget är en del av det ursprungliga välfärdssystemet i Sverige men effektiviserades något i och med förändringen från behovsprövande till allmänt bidrag

I framförallt exemplet i Namibia har projektet lyckats utjämna de ojämlika mellanmännsliga förhållandena i viss utsträckning. En viss typ av kriminalitet har också minskat i samband med BIG i Otjivero och Omitava. Även de fem experimenten i USA och Kanada på 1970-talet visade på en stabilare privatekonomi och förbättrade skolresultat. EITC har lyckats flytta många människor från arbetslöshet till arbete vilket motverkar utanförskap. Däremot inte i önskvärd omfattning dels därför att många människor hamnar utanför systemet, dels därför att minimivån är för låg för tillräcklig försörjning. Huruvida fonderna i Alaska och Iran motverkar klasskillnader är okänt, men möjligen har de en sammanhållande effekt i form av känslan av gemensamt ägande och delaktighet i det inhemska företagandet. Grundpremisen för arbetskooperativen är att utjämna klasskillnader och i framförallt Marinaleda har detta lyckats. Här råder i princip ingen arbetslöshet och inkomsten är lika för alla. Det allmänna barnbidraget i Sverige är resultat av en politik som verkat för jämlikhet och mot utanförskap.

Frågan om basinkomst frigör mänsklig potential med syfte att öka tillväxt, är en direkt önskvärd effekt av pilotprojektet i Namibia och effekterna har också uppnåtts i enskilda fall. Troligen har projektet inte lyckats frigöra samtliga deltagares potential, med totalt har fri företagsamhet ökat i Otjivero och Omitava. Även i dem fem experimenten med negativ inkomstskatt förbättrades deltagarnas privatekonomi men på grund av projektens tidsbegränsning är ökad konsumtionsbenägenhet inte utmärkande i analysen av projekten. Däremot valde ungdomar i större grad att utbilda sig, vilket på sikt bör ses som en samhällelig investering. I fallen med oljevinster har individernas privatekonomiska situation stärkts i Alaska, men i Iran har de snarare minskat jämfört med föregående statliga system. Om del i oljevinster frigör mänsklig potential berättas inte uppsatsen, men framför allt fonden i Alaska har blivit väldigt populär i ett land där välfärdsåtgärder annars ofta ses som något fult och förnedrande. Tänkbart är att fonden utökar medborgarnas valmöjligheter utan att tynga dem med känslor av utanförskap och förnedring. I Sverige bidrar barnbidraget till att föräldrar har råd att i större utsträckning ägna sig åt sina barn. Om medlemmarna i arbetskooperativen lyckas frigöra sig från det själådödande arbetet och utveckla sin potential i kreativa processer är osäkert. Men klart är att projekten i stort bör ses som kreativa och progressiva eftersom de inte motsvarar gängse uppfattningar om hur ett samhälle bör utformas.

De avsedda effekterna av basinkomst har alltså uppfyllts i varierande grad i de åtta exempel som undersökts i denna uppsats. Inget av exemplen uppfyller heller samtliga grundläggande krav och tilläggskrav för basinkomst.

Frågan om nationell basinkomst kan leda till önskvärda effekter som sänkta administrativa kostnader, förhindra utanförskap och frigöra mänsklig potential i kreativa processer för samhällslig utveckling, kvarstår.

5.2 Avslutande diskussion

Eftersom det finns projekt och idéer som liknar basinkomst inom såväl liberalism som socialism, kan vi dra slutsatsen att den samtida frågan om basinkomst inte första hand är en höger-vänsterfråga. Snarare verkar basinkomst hamna någonstans på en skala mellan det auktoritära och det frihetliga. I synnerhet nyliberalism har starka inslag av frihetlig kapitalism, men också av idéer om en stark stat. Även inom vänstern verkar den frihetliga grenen ställa sig mer positiv till basinkomst än den mer traditionella och auktoritära historiemarxismen.

Alla välfärdsstater har idéer om hur välfärden bör utformas och Sverige har starka traditioner och djupgående idéer om arbetets roll och hur en fungerande välfärd bör se ut i förhållande till den. Här har nyliberalismen inte haft lika stor genomslagskraft som i exempelvis USA och här drivs heller inte frågan om basinkomst eller negativ inkomstskatt på politisk nivå i någon vidare utsträckning. Å andra sidan är vårt välfärdssystem så pass gynnsamt även för den som saknar arbete, att det skulle kunna argumenteras för att vi redan har en form av nationell basinkomst, fast med motkrav. Den som uppfyller kraven inom arbetslinjen i Sverige, har i regel rätt till tillräcklig inkomst för grundläggande försörjning. Varför motståndet mot basinkomst är relativt stort i ett land som redan har ett system där alla medborgare är garanterade inkomst, beror troligen på en stark historisk koppling mellan arbete och inkomst. Traditionellt sett är det arbete som skapar välfärd, men det komplexa i frågan gäller att det idag finns många människor som inte har möjlighet att bidra till välfärden trots att de är arbetsföra. Basinkomst skulle kunna vara en åtgärd som utvecklar den svenska traditionen med arbetslinjen, även om motkraven slopas, under förutsättningen att basinkomsten sätts tillräckligt högt för basal försörjning, men också tillräckligt lågt för att inte ta bort incitament till arbete. Om den dessutom utformas så att basinkomsten regleras så att den succesivt skattas bort skulle den fungera inom ramen för arbetslinjen. För att tjäna som incitament till arbete bör den, inte som ekonomiskt bistånd, minska med motsvarande summa vid arbete utan den som tjänar lite ska få behålla hela inkomsten medan den som tjänar mycket i praktiken inte kommer märka någon skillnad mot nuvarande system. I USA har EITC minskat kostnaderna för välfärdssystemet och i Sverige är det tänkbart att de administrativa kostnaderna skulle kunna minskas med ett system med basinkomst. Om Arbetsförmedlingens uppgifter minskades till en uppdaterad hemsida med lediga jobb och Försäkringskassan slogs ihop med Skatteverket och Socialstyrelsen skulle troligen många administrativa kostnader försvinna. Det skulle i och för sig också innebära en förlust av en hel del arbetstillfällen. Men frågan är om dessa jobb verkligen är nödvändiga i framtiden.

EITC har inte lyckats bekämpa fattigdom i önskad utsträckning, i huvudsak därför att motkraven finns kvar och därmed även övrig välfärd men också för att gränsen för EITC inte är tillräcklig för försörjning. Sverige skulle relativt enkelt kunna anamma delar av EITC med delar av det svenska bidragssystemet och pröva nationell basinkomst med en nivå som går att leva på.

Anledningen till att yngre partier som Piratpartiet, Fi! och Miljöpartiet är för basinkomst, eller i alla fall en utredning i frågan, till skillnad från övriga etablerade partier i Sverige är troligen för att de inte passar in på höger-vänsterskalan i politiken. Dessa partier har bildats efter det att nyliberalism blivit norm inom nationalekonomin och är troligen påverkade av nyliberal teori med idéer om en stark stat i kombination med fria medborgare.

I Sverige, liksom i resten av Europa och USA leder det växande prekariatet till allt fler människor i utanförskap. Fattigdom och utanförskap tenderar till att leda till kriminalitet. I vår samtid leder det ökande utanförskapet, enligt Standing, inte sällan till växande högerextremism. Nationella partier har tagit plats i Europaparlamentet såväl som i flera europeiska länders parlament och även växande trend i USA hotar med en främlingsfientlig president. För att lugna denna trend, behövs politiskt motstånd. Standing anser att utanförskapet bäst bekämpas med möjlighet att delta i det gemensamma. Liksom Bismarck på sin tid ämnade stärka banden med arbetarna med hjälp av ett centralt försäkringssystem, bör vår samtids politiker koncentrera sig på att stärka banden mellan människorna i utanförskap och välfärdsstaten. Förslagsvis genom basinkomst. Förhoppningen är dessutom att om människor slipper oroa sig för sin basala försörjning, kan också liberala och socialistiska ideal som mänsklig kreativitet och lyckomaximering gro istället för motsättningar och rasism, vilket i sin tur kan leda till innovationer som leder samhället framåt.

Att det högteknologiska samhället innebär mjukvara och robotar som kan överta stora delar av det mänskliga arbetet är ett önskvärt mål såväl inom liberalism som socialism. Klassiker som Mill och Bentham såväl som Marx såg en framtid där människor skulle ha tid och frihet att ägna sig åt sådant som gör livet värt att leva. För en del människor innebär arbetet ett sådant livsbejakande glädjeämne, för andra råder motsatsen. I en värld där alla medborgare garanteras basal försörjning har människor över lag också större valfrihet och större möjlighet att frigöra de mänskliga kreativa processerna. Friedman, exempelvis, såg fattigdom och utanförskap som direkt hämmande för det innovativa samhället och även om en del människor säkert väljer att inte arbeta eller utbilda sig om de har möjlighet, så finns det inom ramen för det högteknologiska samhället antagligen utrymme för det. En fara är att ingen längre skulle vilja jobba med sådant som ett samhälle fortfarande behöver, som heller inga robotar kan utföra. Detta är dock en spekulering som inte har någon historisk förankring. Arbeta under lång tid ibland annat Sverige, varit väldigt viktigt för människor och enligt socialstyrelsen och statens folkhälsoinstitut leder arbetslöshet trots ekonomisk ersättning, i många fall till psykisk ohälsa och kan innebära tidig död.⁸⁸

En fara med basinkomst skulle kunna vara att den istället för att frigöra mänsklig kreativitet, befäster utanförskapet. Må så vara, men att eliminera sådana faror inom det kapitalistiska systemet är troligen omöjligt. Sedan lönearbete dominerat den mänskliga försörjningen, har det också funnits överflödigt arbetskraft. För att eliminera klasskillnader, behövs en annan typ av samhälle som till exempel det klasslösa samhället.

Om människor ändå i allt för stor utsträckning skulle välja att inte arbeta, kan en möjlig lösning på det problemet skulle vara en mindre reglerad arbetsmarknad. Om prissättningen på arbete skulle följa den övriga marknadens krav på tillgång och efterfrågan, är en tänkbar konsekvens att traditionellt lågbetalda jobb skulle betala sig bättre än i nuvarande system. Exempelvis skulle priset på en sjukvårdares arbete antagligen stiga, medan priset på politiskt arbete skulle sjunka. Detta är naturligtvis inte bara av godo, då priset på exempelvis konstnärligt arbete antagligen skulle öka i tillgång och därmed sjunka i efterfrågan och pris, men å andra sidan är det en möjlighet att även priset på fackligt arbete skulle öka. Bortsett från det normativa i diskussionen om en fri arbetsmarknad, är det en inte helt osannolik konsekvens av ett efterindustriellt samhälle. I ett sådant samhälle skulle basinkomst definitivt kunna tjäna som nästa steg i utvecklingen av välfärdsstaten inom det kapitalistiska systemet. En annan tänkbar konsekvens av slutet på industrisamhället, är ett helt nytt ekonomiskt system. En del menar att det

⁸⁸ <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19032/2013-3-26.pdf> s55ff
http://www.scb.se/Statistik/ Publikationer/LE0201_2013B14_BR_X10BR1401.pdf s. 42-43

kapitalistiska systemet är förödande för hela vårt ekosystem och menar att för mänsklighetens överlevnad bör systemet ersättas med ett annat. Förslag finns på avtagande globalisering och decentralisering med lokala valutor och närproduktion där basinkomst skulle kunna fungera som ett slags universellt välfärdssystem. Förslag till hur ett sådant system skulle kunna utformas i praktiken finns för vidare läsning i exempelvis boken *Myten om maskinen – essäer om makt, modernitet och miljö* av Alf Hornborg.

6 Sammanfattning

Intresset för basinkomst har ökat kraftigt de senaste åren. Idéer om inkomst utan motkrav har många anhängare men väcker också stort motstånd. Sympatisörer av basinkomstidén menar att basinkomst är ett sätt att effektivisera välfärden. Övriga önskvärda effekter är trygga medborgare som är fria att utveckla sin kreativitet till fördel för samhällsnyttan, ökad konsumtion och därmed även arbetstillfällena, produktion och tillväxt samt ett sätt att motverka ökande fattigdom och utanförskap med påföljande samhällsfaror. Motståndet bottnar främst i att en fungerande välfärd finansieras av arbete. Om det samhälleliga arbetet avtar, kommer välfärden att urholkas. Ett nationellt system med basinkomst kommer också att bli väldigt kostsamt samtidigt som den hämmar tillväxten eftersom människor kommer att välja att inte arbeta eller arbeta i mindre utsträckning.

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur basinkomst vanligtvis definieras idag, var inom politiska traditioner och ekonomisk-historiska sammanhang som idéer om inkomst utan motkrav har sina rötter, hur dessa idéer har tillämpats i praktiken och vilka avsedda effekter av basinkomst som har uppnåtts.

Basinkomst definieras i vår samtid vanligtvis som en garanterad, villkorslös och individuell inkomst knuten till medborgarskap, inte till arbete. Vanliga tillägg är att basinkomsten också ska betalas ut i reda pengar på regelbunden basis samt att den ska vara tillräcklig för grundläggande försörjning.

Idéer om inkomst utan motkrav har utvecklats parallellt med övriga välfärdsidéer och som ett alternativ till dominerande idéer om att välfärdsförmåner bör byggas på motprestationer i form av arbete. Sedan övergången från jordbruks- till industrisamhälle har statens roll utvecklats till ansvarig för att skapa jobb och hålla människor i arbete. I framförallt Sverige har arbetslinjen under lång tid spelat stor roll i den ekonomiska politiken. Arbetslinjen syftar till att skapa incitament till arbete men också att som marknadspolitisk åtgärd skapa tillväxt. Välfärden har utvecklats med konsensus mellan politiska riktningar och har utformats olika i olika länder på grund av specifika politiska traditioner och ekonomisk-historiska sammanhang. Men gemensamt för alla fungerande välfärdsstaters framväxt är att de bygger på en kapitalistisk bas där arbetet har genererat vinst att investera i gemensam välfärd. Industrin har varit en förutsättning för välfärdsstatens framväxt, men industrisamhället har också skapat stora inkomstskillnader mellan människor, fattigdom och otrygghet.

Det första kända förslaget om basinkomst, lades fram av liberalen Thomas Paine i samband med bildandet av USA. I mitten av 1800-talet utarbetade två av varandra oberoende socialliberaler varsitt förslag om basinkomst. Alla tre förslagen innebar en form av kompensation för att människor i övergången från jordbruks- till industrisamhälle förlorat rätten att äga och bruka den mark där de bor, och därmed förnekats den grundläggande liberala rättigheten till självförsörjning. Idéer om inkomst utan motkrav har alltsedan dess diskuterats i socialliberala kretsar men fått ge vika för idéer om inkomst knuten till arbete. I samband med nyliberalen Milton Friedmans bok *Capitalism and Freedom* från 1962 tilltog debatten om basinkomst. Friedman föreslog en kravlös negativ inkomstskatt som skulle ersätta övrig välfärd. Negativ inkomstskatt prövades i praktiken i tidsbegränsad projektform under 1970-talet i USA och Kanada. Delar av Friedmans idéer märks i Earned Income Tax Credit som är en del av den amerikanska arbetslinjen sedan 1970-talet. Sedan 1982 erhåller Alaskas medborgare en partiell basinkomst som kompensation för den inhemska oljan som säljs ut på världsmarknaden. Samma år bildades nätverket Basic Income Earth Network och de senaste 15 åren har nätverket finansierat flera basinkomstprojekt i nya industriländer. Basinkomst är ingen socialistisk idé men kan jämföras med idéer om det klasslösa samhället. I

socialistiska kooperativ erhålls en enda inkomst snarare än basinkomst. Denna inkomst är dock inte kravlös och till skillnad från basinkomst är den nära knuten till arbete.

Idéer om inkomst utan motkrav har alltså sitt ursprung i liberala ideal men har influerats av socialism. Idéerna har sedan utvecklats och förändrats parallellt med övriga välfärdsidéer. Nyliberala ideal har utvecklat idén om inkomst utan motkrav ytterligare. Praktiska projekt har visat på varierande resultat och huruvida de önskvärda effekterna uppnåtts är godtyckligt, framför allt därför att en basinkomst som är tillräcklig för basal försörjning aldrig har prövats.

Den västerländska industrins tillväxt har varit en förutsättning för välfärdsstatens framväxt men i vår samtid står mänskligheten inför en rad utmaningar som allt fler ser som omöjliga att lösa genom förbättrad teknologi och industriell tillväxt. De allmänna resurserna räcker inte längre till och ökad befolkningens mängd med ökad konsumtionsbenägenhet är en ohållbar trend med förödande konsekvenser för mänskligheten såväl som för hela ekosystemet. Att frågan om basinkomst tilltar, bör ses som en effekt av ökad framtidssoro i samhället. Om universell basinkomst är en möjlig lösning inom, eller rent av en del av räddningen av, det kapitalistiska välfärdssystemet återstår att se.

7 Källor

Bergh, Andreas. *Den kapitalistiska välfärdsstaten*, (Stockholm: Ratio, 2007.)

Birnbaum, Simon. *Basic Income Reconsidered – Social Justice, Liberalism, and Demands of Equality*, (New York: Palgrave Macmillan, 2012)

Bryan, James B. och Lamarche Castillo, Sara. "Politics, the Preservation of Natural Resource Wealth and the Funding of Basic Income Guarantee" i *Alaskas Permanent Fund Divided – Examining its Suitability as a Model*, (red. Karl Widerquist, Michael W. Howard; New York: Palgrave Macmillan, 2012.) 65-84.

Carlson, Benny. *Den amerikanska välfärdsvägen*, (Stockholm: Timbro, 2000.)

Chao, Hsiang-Ke. "Milton Friedman and the Emergence of the Permanent Income Hypothesis", i *History of Political Economy*, 35/1 (2003) 77-104.

Cheng, Enfu och Sun, Yexia. "Israeli Kibbutz – A Successful Example of Collective Economy", i *World Review of Political Economy*, 6/2 (2015) 160-175.

Cuncliffe, John och Erreygers, Guido. "Basic Income? Basic Capital! Origins and Issues of Debate", i *the Journal of Political Philosophy*, 11/1 (2003) 89-110.

Coêlho, Denilson Bandeira. "Basic Income – A New Model of Innovation Diffusion", i *Basic Income Worldwide – Horizons of Reform*, (red. Matthew C. Murray, Carole Pateman; New York: Palgrave Macmillan, 2012.) 59-80.

Djurfeldt, Göran. *Mera Mat – Att brödföda en växande befolkning*, (Lund: Arkiv förlag, 2001.)

Edebalk, Per Gunnar. "Arbetslöshetsförsäkringen och dess mångåriga kontrovers", i *Vägar till Välfärd – Idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, (red. Hans Swärd, Per Gunnar Edebalk, Eskil Wadensjö; Stockholm: Liber, 2013.) 254-264.

Edebalk, Per Gunnar. "Järnkanslern Otto von Bismarck och de första socialförsäkringarna", i *Vägar till Välfärd – Idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, (red. Hans Swärd, Per Gunnar Edebalk, Eskil Wadensjö; Stockholm: Liber, 2013.) 188-194.

Edebalk, Per Gunnar. Swärd, Hans. Wadensjö, Eskil "Välfärd – idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv", i *Vägar till Välfärd – Idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, (red. Hans Swärd, Per Gunnar Edebalk, Eskil Wadensjö; Stockholm: Liber, 2013.) 12-27.

Edebalk, Per Gunnar. "William Beveridge och en storstilad plan", i *Vägar till Välfärd – Idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, (red. Hans Swärd, Per Gunnar Edebalk, Eskil Wadensjö; Stockholm: Liber, 2013.) 180-187.

Forget, Evelyn L. "Canada: The Case for Basic Income" i *Basic Income Worldwide – Horizons of Reform*, (red. Matthew C. Murray, Carole Pateman; New York: Palgrave Macmillan, 2012.) 81- 102.

Friedman, Milton. *Capitalism and Freedom*, (Chicago: The University of Chicago Press, 1962.)

- Gamble, Andrew. "Liberalism." *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. (red. Ritzer, George. Blackwell Publishing, 2007) [Blackwell Reference Online](#).
- Gamble, Andrew. "Neoliberalism." *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. (red. Ritzer, George. Blackwell Publishing, 2007) [Blackwell Reference Online](#).
- Haarmann, Claudia och Haarmann, Dick. "Namibia: Seeing the Sun Rise – The Realities and Hopes of the Basic Income Grant Pilot Project" i *Basic Income Worldwide – Horizons of Reform*, (red. Matthew C. Murray, Carole Pateman; New York: Palgrave Macmillan, 2012.) 33-58.
- Hatje, Ann-Katrin. "Svenska välfärdspolitik och social rationalism – makarna Myrdals Kris i befolkningsfrågan", i *Vägar till Välfärd – Idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, (red. Hans Swärd, Per Gunnar Edebalk, Eskil Wadensjö; Stockholm: Liber, 2013.) 195-210.
- Hornborg, Alf. *Myten om maskinen – essäer om makt, modernitet och miljö*, (Göteborg: Daidalos 2010.)
- Junestav, Malin. *Arbetslinjen I den svenska socialförsäkringsdebatten och lagstiftningen 1930-1955*, (Uppsala: Forskningsrapport Svensk Modell i Förändring, 2001.)
- Laybourn, Keith. "Social Welfare: Public and Private, 1900-1939." *A Companion to Early Twentieth-Century Britain* (red. Wrigley, Chris; Blackwell Publishing, 2002.) [Blackwell Reference Online](#).
- Marx, Karl. *Das Kapital – A Critique of Political Economy*, (Washington DC: Regnery Publishing, 2009.)
- Mill, John Stuart *Om friheten*, (Stockholm: Albert Bonnier Förlag, 1917.)
- Moffitt, Robert A. *Milton Friedman, the Negative Income Tax, and the Evolution of U.S. Welfare Policy* (Baltimore: John Hopkins University, 2003.)
- Nielsen, Francois. "Industrial Revolution." *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. (red. Ritzer, George; Blackwell Publishing, 2007.) [Blackwell Reference Online](#).
- Qvarsell, Roger. "Välfärdssamhällets idémässiga förhistoria", i *Vägar till Välfärd – Idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, (red. Hans Swärd, Per Gunnar Edebalk, Eskil Wadensjö; Stockholm: Liber, 2013.) 66-75.
- Sen, Amartya. *Development as Freedom*, (New York: Anchor books, 1999.)
- Sjögren Lindquist, Gabriella. "Framväxten av socialförsäkringarna", i *Vägar till Välfärd – Idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, (red. Hans Swärd, Per Gunnar Edebalk, Eskil Wadensjö; Stockholm: Liber, 2013.) 117-127.
- Sloman, Peter. "Beveridge's Rival: Juliet Rhys-Williams and the campaign for basic income 1942-55", i *Contemporary British History*, 30/2 (2016) 203-223.
- Spencer-Wood, Suzanne M. "Introduction and Historical Context to The Archaeology of Seventeenth and Eighteenth Century Almshouses", i *International Journal of Historical Archaeology*, 5/2 (2001) 115-122.
- Standing, Guy. *Prekariatet – Den nya farliga klassen*, (Göteborg: Daidalos, 2013.)

Swärd, Hans. "Tvånget och välfärden", i *Vägar till Välfärd – Idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, (red. Hans Swärd, Per Gunnar Edebalk, Eskil Wadensjö; Stockholm: Liber, 2013.) 224-238.

Udovic, Ana. "Trygghet till alla", i *Syre* 1/1 (2015) 10-13.

Van Parijs, Philippe. "Basic Income – A Simple and Powerful Idea for the Twenty-First Century", *Politics & Society*, 32/1 (2004) 7-39.

Weaver, R. Kent. *Ending Welfare as We Know It*, (Washington D.C: Brookings Institution Press, 2000.)

Weeks, Kathi. "The Problems with Work", *New Labour Forum*, 23/2 (2014) 10-12.

Widerquist, Karl. "A failure to communicate: what (if anything) can we learn from the negative income tax experiments?", i *The Journal of Socio-Economics* 34/1 (2005) 49-81.

Widerquist, Karl och Sheahan, Allan. "The United States: The basic Income Guarantee – Past Experience, Current Proposals" i *Basic Income Worldwide – Horizons of Reform*, (red. Matthew C. Murray, Carole Pateman; New York: Palgrave Macmillan, 2012.) 9-32.